

Dokumenti (1915–1955)

Ova zbirka dokumenata na svoj je način zaokružena cjelina. Sadrži samo one osnovne dokumente koji ukazuju na neka bitna pitanja, važna za razumijevanje jugoslavensko-talijanskih odnosa u novijoj povijesti. Namijenjeni suvremenom čitatelju, ti ga dokumenti, uz ostalo, upoznaju u prvom redu sa složenim teritorijalnim pitanjima u tim odnosima. Sadržaj tih dokumenata otkriva ekspanzionističke težnje Italije prema susjednim zemljama i narodima u prvom svjetskom ratu, u razdoblju između dva rata, u vrijeme fašističke agresije na Jugoslaviju i okupacije njena teritorija. Uz to, dokumenti, koji se odnose na razdoblje poslije drugoga svjetskog rata, svjedoče o težnjama nove Jugoslavije da se teritorijalni sporovi reguliraju postizanjem konačne međunarodne sankcije onih povijesnih tekovina što su ih njeni narodi i narodnosti izvojevali u oslobodilačkoj borbi 1941–1945, a to su: oslobođenje hrvatskih i slovenskih etničkih područja koja su bila pod talijanskom dominacijom i okupacijom i njihovo sjedinjenje s matičnim zemljama.

Osnovna svrha priređivača bila je da se ti relevantni dokumenti nađu okupljeni na jednom mjestu radi lakšeg i cjelovitijeg iskorištavanja. Nije se težilo da se priredi neko kritičko izdanje, ali bi na tome trebalo ubuduće nastojati. Ipak je i ovo određen prilog u tom pravcu. U bilješkama su, naime, provedeni neki toponimski i geografski ispravci i objašnjenja u tekstu Londonskog ugovora (1915) i Rapallskog ugovora (1920) kao povijesnih dokumenata (analizu dao V. Oštrić). Tako je tekst postao jasniji i razumljiviji i za historičare i za druge čitatelje, kojih će pažnju privući sadržaj ovih dokumenata.

S a d r Ź a j

1. Tajni Londonski ugovor (26. IV 1915).
2. Sporazum Trumbić-Torre (7. III 1918).
3. Ugovor između Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Italije u Rapallu (12. XI 1920); Anti-habsburška konvencija; prepiska ministara vanjskih poslova Jugoslavije i Italije.
4. Pakt o prijateljstvu i srdačnoj suradnji između Kraljevine Italije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (27. I 1924); Sporazum o Rijeci.
5. Talijansko-jugoslavenski politički sporazum (25. III 1937); Dopunski sporazum.
6. Ukaz Kraljevine Italije o osnivanju »Ljubljanske provincije« (3. V 1941).
7. Ugovor o granicama između Italije i »Nezavisne Države Hrvatske« (18. V 1941).
8. Odluka AVNOJ-a o sjedinjenju s Jugoslavijom otuđenih slovenskih i hrvatskih krajeva na Jadranu (30. XI 1943).

9. Ugovor o miru s Italijom (10. II 1947).

10. Memorandum o suglasnosti između vlada Italije, Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Država i Jugoslavije o Slobodnom Teritoriju Trsta (5. X 1954); Specijalni statut i prepiska.

11. Pravilnik Jugoslavensko-Talijanskog Mješovitog Odbora (16. II 1955).

1. *Tajni Londonski ugovor*¹

London, 26. IV 1915.

ZAKLJUČCI LONDONSKE KONFERENCIJE OD 26. TRAVNJA 1915:

Po naređenju svoje vlade, markiz Imperiali, ambasador njegova veličanstva kralja Italije, ima čast saopćiti veoma poštovanom Sir E. Greyu, glavnome državnom sekretaru njegovog britanskog veličanstva za inostrane poslove, i njihovim ekscelencijama G. Pavlu Cambonu, ambasadoru francuske republike i G. grofu de Benckendorffu, ambasadoru njegovog veličanstva cara sviju Rusa, slijedeći

MEMORANDUM

Član 1.

Zaključit će se bezodvlačno vojna konvencija među generalštabovima Francuske, Velike Britanije, Italije i Rusije; ova konvencija ustanovit će minimum vojnih snaga, što će ih Rusija imati da izvede protiv Austro-Ugarske u svrhu da spriječi, da potonja koncentrira sve svoje snage protiv Italije u slučaju, kad bi se Rusija odlučila, da usmjeri svoj glavni napor protiv Njemačke.

Konvencija uredit će pitanje primirja, koje odvisi u glavnome od glavne komande armija.

Član 2.

Od svoje se strane Italija obvezuje, da će sve svoje snage uložiti u to da vodi rat u zajednici sa Francuskom, Velikom Britanijom i Rusijom protiv svih njihovih neprijatelja.

Član 3.

Mornarice Francuske i Engleske saradivat će aktivno i trajno sa Italijom do uništenja austro-ugarske mornarice ili do zaključenja mira. U tu svrhu zaključit će se bezatezno pomorska konvencija među Francuskom, Velikom Britanijom i Italijom.

Član 4.

U mirovnom ugovoru Italija dobit će Trient, cizalpinski Tirol s njegovom geografskom i prirodnom granicom (granica Brennera), isto kao i Trst, grofovije Goricu i Gradišku, svu Istru do Kvarnera i uključujući Volosko i kvarnerske otoke Cres i Lošinj, isto kao i male otoke Plavnik, Unije, Srakane,² Polačare,³ Sv. Petar Ilovik,⁴ Tovarnik,⁵ Grujicu⁶ i obližnje otočiće.

Opaska.

Granica potrebna za izvršenje čl. 4. bit će trasirana kako slijedi:

Od Piz Umbraila do sjeverno od Stelvia, ona će slijediti kosu Retskih Alpa sve do izvora Adige i Eisack, prolazit će preko gora Reschen i Brenner i preko visina Oetz i Ziller. Granica će zatim krenuti prema jugu, preći goru Toblach i sići do današnje granice Karnijskih Alpa. Slijedit će ovu granicu do gore Trbiža,⁷ i za gorom Trbiža crtu razvođa Julijskih Alpa preko Predilskog klanca,⁸ gore Mangart,⁹ Triglav (Terglou¹⁰) i crtu razvođa brežuljaka Podbrdo,¹¹ Podlanišča¹² i Idrije.¹³ Od ove točke granica će krenuti na jugoistok prema Sniježniku,¹⁴ ostavljajući izvan talijanske teritorije čitav sliv Save i njenih pritoka; od Sniježnika će granica krenuti prema obali na način, da ostanu Kastav, Matulji i Volosko na talijanskom teritoriju.

Član 5.

Italija će isto dobiti i provinciju Dalmaciju u njenim sadašnjim granicama, obuhvatajući na sjeveru Lisaricu i Tribanj, a na jugu do jedne crte, koja počinje na obali kod rta Planka¹⁵ te se proteže na istok slijedeći vrhunce visina, koje stvaraju razvođe na način, da će ostati na talijanskom teritoriju sve doline i vodene žile, koje silaze prema Šibeniku, kao što su Čikola, Krka i Butišnjica¹⁶ i njihovi pritoci. Isto će ona također dobiti sve otoke, koji leže na sjeveru i na zapadu Dalmacije počam od otoka Premude, Silbe, Oliba, Škrde, Maun, Pag i Vir na sjeveru, pa na jugu do Mljeta obuhvatajuć otoke Sv. Andrije,¹⁷ Biševo, Vis, Hvar, Torkul,¹⁸ Korčula, Kaciol¹⁹ i Lastovo, zajedno sa susjednim grebenima i otočićima, te Pelagruž,²⁰ sa jedinom iznimkom otoka Veliki²¹ i Mali Drvenik, Čiovo, Šolte i Braća.

Bit će neutralizirano:

1. — Čitava obala od rta Planka na sjeveru do južne osnove poluotoka Pelješac na jugu na način, da se čitav taj poluotok obuhvati; 2. — dio obale, koji počinje na sjeveru na jednoj točki udaljenoj 10 kilometara južno od Cavtata, te se prostire prema jugu sve do rijeke Vojuše²² na način da obuhvata zaliv i luke Kotor, Bar, Ulcinj, Sv. Ivan Medovanski,²³ Drač,²⁴ ne okrnjujući prava, što ih ima Crna Gora na osnovi izjava izmijenjenih u aprilu i maju 1909. među velesilama; ova prava odnose se samo na sadašnji crnogorski teritorij, te se neće prostirati na one zemlje i luke, koje će tek biti dodijeljene Crnoj Gori; prema tome nijedan dio obale, koju posjeduje danas Crna Gora, ne će se smjeti neutralizirati; ostat će na snazi ograničenja, koja se odnose na luku Bar i na koja je pristala Crna Gora u 1909. godini; 3. — i napokon svi otoci, koji nisu dodijeljeni Italiji.

Opaska.

Četiri savezne velesile dodijelit će niže nabrojene teritorije Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori:

Na gornjem Jadranu čitavu obalu od Voloskog na granici Istre do sjeverne obale Dalmacije, zapremajući današnju ugarsku obalu i hrvatsko primorje, sa lukom Rijeka i s malim lukama Novi i Karlobag, isto kao što i otoke Krk, Prvić, Grgur, Goli i Rab. A na južnom Jadranu (u oblasti, koja interesira

Srbiju i Crnu Goru) čitava obala od rta Planka do rijeke Drima,²⁵ sa važnim lukama Split, Dubrovnik, Kotor, Bar, Ulcinj i Sv. Ivan Medovanski, i sa otocima Veliki Drvenik, Mali Drvenik, Čiovo, Šolta, Brač, Jakljan i Koločep. Luka Drač ostat će u posjedu nezavisne muslimanske države Albanije.

Član 6.

Italija imat će potpuni suverenitet nad Valonom,²⁶ otokom Sasseno²⁷ i jednog teritorija dovoljno velikog za osiguranje obrane ovih točaka (od Vojuše na sjever i na istok, približno do sjeverne granice oblasti Chimarra²⁸ na jugu).

Član 7.

Ako Italija dobije Trient i Istru po članu 4., Dalmaciju i otoke Jadranske u granicama određenim u čl. 5. i zaljev Valona (čl. 6.), te ako se centralni dio Albanije sačuva za stvaranje male neutralizirane autonomne države, ona se ne će oprijeti da se sjeverni i južni dio Albanije — ako će to željeti Francuska, Velika Britanija i Rusija — porazdijele među Crnom Gorom, Srbijom i Grčkom. Obala od južne granice talijanskog posjeda Valona (vidi član 6.) pa do rta Stylos²⁹ bit će neutralizirana.

Italiji će biti naloženo, da zastupa državu Albaniju u njezinim odnosima s inozemstvom. Italija je suglasna, da se u svakom slučaju na istoku Albanije ostavi dovoljno velik teritorij u svrhu, da se osigura Grčkoj i Srbiji zajednička granica na zapadu Ohridskog jezera.

Član 8.

Italija dobit će potpuni suverenitet nad otocima Dodekaneza, koje ona sada posjeduje.

Član 9.

Francuska, Velika Britanija i Rusija priznaju općenito da je Italija interesirana u podržavanju ravnoteže na Sredozemlju i da će u slučaju potpune ili djelomične podjele azijske Turske, imati da dobije pravičan dio iste u sredozemnoj oblasti, koja leži blizu provincije Adalija, gdje je Italija već stekla neka prava i interese, koji su bili predmetom jedne britansko-talijanske konvencije. Zona, koja će eventualno biti dodijeljena Italiji, odredit će se u svoje vrijeme, pri čemu će se voditi računa o postojećim interesima Francuske i Velike Britanije. Interesi Italije bit će jednako uzeti u obzir u slučaju, ako će se očuvati teritorijalna cjelokupnost Otomanske Imperije kao i u slučaju da nastanu promjene u zonama uplivanja Velesila.

Ako bi Francuska, Velika Britanija i Rusija u toku rata zaposjele koje teritorije azijske Turske, ostat će očuvana Italiji gorespomenuta zona blizu provincije Adalija u goreodređenim granicama, i ona će biti ovlaštena da ju zaposjedne.

Član 10.

Italiji ustupit će se u Libiji ona prava i one privilegije, što ih sada uživa sultan na osnovi Lausanskog dogovora.

Član 11.

Italija dobit će dio eventualne ratne odštete, koji će odgovarati njenim naporima i njenim žrtvama.

Član 12.

Italija izjavljuje da se pridružuje deklaraciji Francuske, Velike Britanije i Rusije u smislu, da se Arabija i muslimanska sveta mjesta u Arapskoj ostave pod jednom nezavisnom muslimanskom vlašću.

Član 13.

U slučaju da bi Francuska i Velika Britanija povećale svoj kolonijalni posjed u Africi na račun Njemačke, ove dvije Velesile priznaju u principu, da će Italija imati pravo da traži pravične kompenzacije u pogledu rješenja u njenu korist onih pitanja, koja se odnose na granice talijanskih kolonija Eritreje, Somalije i Libije, te susjednih kolonija Francuske i Velike Britanije.

Član 14.

Velika se Britanija obvezuje da će olakšati, neodložno i uz prihvatljive uslove, zaključenje zajma od najmanje lira šterlina 50,000.000.—, koji će se emitirati na londonskom tržištu.

Član 15.

Francuska, Velika Britanija i Rusija podupirat će otpor koji će Italija pružiti protiv svakog pokušaja, da se pripuste predstavnici Svete Stolice kod pregovora za mir i kod uređivanja ostalih pitanja potaknutih ovim ratom.

Član 16.

Ovaj ugovor držat će se u tajnosti. Jedino će pristajanje Italije na deklaraciju od 5. septembra 1914. biti objavljeno odmah poslije objave rata od strane Italije ili protiv nje.

Upoznavši se sa gornjim memorandumom predstavnici Francuske, Velike Britanije i Rusije, pravilno ovlašteni u tu svrhu, zaključili su sa predstavnikom Italije, ovlaštenim na isti način od svoje vlade, slijedeći ugovor.

Francuska, Velika Britanija i Rusija izjavljuju svoje potpuno suglasje s memorandumom, što ga je predložila talijanska vlada.

Pozivajući se na članove 1, 2 i 3 memorandumu, koj predviđaju vojnu saradnju četiri Velesile na kopnu i na moru, Italija izjavljuje, da će ući u rat što prije moguće i u jednom roku, koji ne će biti dulji od mjesec dana od dana potpisa nazočne isprave. U potvrdu čega potpisani su potpisali ovaj ugovor i providjeli ga svojim pečatima.

Učinjeno u Londonu, u četverostrukom originalu, dana 26. aprila 1915.

Sir Edward Grey
Cambon
Marchese Imperiali
Graf Benckendorff

Izvor

Milan Marjnovič, Londonski ugovor iz godine 1915. Prilog povijesti borbe za Jadran 1914—1917, Zagreb 1960, str. 445—449.

Bilješke

1 Uz članove 4. i 5. dodane su bilješke s određenim toponimskim i geografskim ispravkama i objašnjenjima, a svrha je toga: a) ispravljanje nekih nepreciznosti i grešaka u tekstu Londonskog ugovora, b) unošenje u tekst suvremenih i ispravnih slovenskih i hrvatskih toponima, što je načelno važno jer je riječ o granici na slovenskom i hrvatskom etničkom prostoru (to vrijedi i za albanske toponime na Albanskom primorju). Tekstualni problemi Londonskog ugovora u vezi su s drugim njegovim, povijesnim, obilježjima, a proistječu iz okolnosti njegova postanka i objavljivanja (o tome usp. D. Šepić, Pitanje tajnosti Londonskog ugovora od 1915. god., *Zbornik*, 2, Slav. Brod 1964, 85—105), te — u vezi s tim — objavljivanja tog ugovora na hrvatskosrpskom jeziku. U dosadašnjim izdanjima na našem jeziku ti problemi nisu rješavani u cjelini (nego djelomično), tako da uspoređivanje tih izdanja pokazuje i niz drugih problema te vrste. Tekstualni problemi Londonskog ugovora ponavljaju se, dakako, u Vojnoj konvenciji o uslovima primirja s Austro-Ugarskom (čl. 3). To vrijedi i za Rapallski ugovor. U svim bilješkama nisu navođeni izvori, da se odviše ne opterećuje tekst, nego samo u nekima, gdje je to bilo neophodno. 2 Taj naziv obuhvaća dva otočića — Vele Srakane i Male Srakane — između Unija i Lošinja. 3 Taj naziv postoji, no uobičajeni je naziv *Palacol*. To je vrlo malen otočić sjeveroistočno od Velog Lošinja, u neposrednoj blizini otočića Oruda koji međutim nije spomenut, iako je veći od *Palacola*. 4 To su dva otočića (Sv. Petar i Ilovik), jugoistočno od Lošinja, međusobno odijeljena uskim tjesnacem. Međutim, za selo Ilovik na Iloviku javlja se i naziv Sv. Petar Ilovik. 5 Takav mali otok ne postoji. Riječ je o toponimu Tovarić (talijanski Azinelo, odnosno Asinello) koji se međutim odnosi na Ilovik. Za toponimsku nedosljednost oko Ilovika usp. B. Jurišić, Toponimika zapadne Istre, Cresa i Lošinja, Anali Leksikografskog zavoda FNRJ, 3, 1956, 45. 6 Gruzica nije mali otok nego hridina (sa svjetionikom), u Kvarneričkim vratima, važnom morskom prolazu između Ilovika, Premude i Silbe. 7 Trbiž nije gora nego grad (središte Kanalske doline). U ovom slučaju riječ je o razvodu između jadranskog i crnomorskog sliva u toj dolini, tj. o razvodu Bele (Fella) pritoke Tilmenta (Tagliamenta) i Ziljice (Slizza) pritoke Zilje i preko nje Drave. Razvođe je blagi prijevoj (805 m) nešto zapadnije od Trbiža, na kojemu se nalazi selo Zabnica (Camporosso in Valcanale). Taj je prijevoj nazvan »gora Trbiž«. U tom članu se naziv gora i inače javlja u značenju prijevoja (»gora Toblach« je analogni slučaj u Tirolu). Ovdje i u bilj. 8 koristim se suvremenim dvojnim — slovenskim i talijanskim — toponimima u Kanalskoj dolini (usp. Zemljevid iz italijanskimi in slovenskimi krajevnimi imeni v Furlaniji, Juljski krajini in Benečiji, Ljubljana 1974; naslov je dvojezičan). 8 »Predilski klanac« je sedlo (slovenski: preval) Predel (1156 m) (talijanski: Predil) između Jezerske doline (Val Rio del Lago; Jezernica je pritoka Ziljice) i doline Koritnice (pritoka Soče). 9 Slovenski: Mangrt (2678 m). 10 Terglou je stari oblik imena Triglav koji se upotrebljavao u latinskim i njemačkim tekstovima i zapravo je, dakako, nepotreban, jer je Triglav u cjelini na slovenskom etničkom prostoru. 11 Podbrdo nije brežuljak nego selo (519 m) u dolini Bače (pritoka Idrijce i preko nje Soče). Riječ je, zapravo, o prijevoju (i naselju) Petrovo brdo (804 m), istočnije od Podbrda. Taj je prijevoj razvođe između Bače i Zadnje Sore koja sa Sorom čini Selšku Soru (ili Selščicu), krak Savine pritoke Sore. 12 Podlanišče je selo, jugoistočno od gradića Cerčno, a iznad njega je prijevoj (787 m) koji je sastavni dio razvođa Cerknice (pritoka Idrijce) i Mobovščice, pritoke Sore (Poljanska Sora ili Poljanščica), tj. Posočja i Posavja. 13 Ni Idrija nije brežuljak nego grad. U ovom slučaju riječ je o razvodu između Idrijce i Sore, te Reke (sliv Ljubljance) na brdskim hrptovima istočno i jugoistočno od Idrije. — »Gore Reschen i Brenner« su djelimice slični slučajevi u Tirolu. 14 Snežnik (1796 m). Upotrebljavaju se i nazivi Notranjski Snežnik, pa i Slovenski Snežnik (taj radi boljeg razlikovanja od Snježnika, odnosno Hrvatskog Snježnika — 1506 m — u Gorskom kotaru). 15 Rt Ploča, jugoistočno od Rogoznice. 16 Butišnjica ili *Butišnica*. 17 Napisano je kao da je riječ o množini, no mora biti jednina: Sv. Andrija (ili *Svetac*). 18 Taj se naziv, dakako, više ne nalazi na našim kartama. Prema Šišiću to je Šcedro (Jadransko pitanje na Konferenciji mira u Parizu. Zbirka akata i dokumenata, Sabrao ih i objelodanio Ferdo Šišić, Zagreb 1920, 7), što je točno. 19 Šišić:

Sušac (v. bilj. 18). 20 Palagruža (preciznije: Velika i Mala Palagruža). 21 Veli Drvenik. 22 Albanski: Vijosë. 23 Albanski: Shën Gjın. 24 Albanski: Düresi. 25 Albanski: Drin. 26 Albanski: Vlorë. 27 Albanski: Sazan. 28 Himarë, kraj i gradić na obali između luka Vlorë i Sarandë. 29 Rt Stilo na albanskoj obali Krfskog kanala, u neposrednoj blizini albansko-grčke granice.

Sporazum Trumbić-Torre

2. *Predsjednik Jugoslavenskog odbora dr Ante Trumbić talijanskom narodnom poslaniku Andrea Torreu*

London, 7. III 1918.

London, 7. marta 1918.

Poštovani Gospodine Poslaniče,

Razgovori što smo ih imali ovih dana, Vi u svojstvu izaslanika »talijanskog odbora za sporazum između naroda podloženih Austro-Ugarskoj« (Comitato italiano per l'accordo fra i popoli soggetti all'Austria-Ungheria), a ja u svojstvu predsjednika Jugoslavenskog Odbora u Londonu, bijahu vođeni sa zajedničkom težnjom da stvorimo iskren, dubok i trajan sporazum između dva naroda koji su neminovno upućeni na složan rad za odbranu i zaštitu svoje slobode. Pošto se je na razgovorima koji su ranije vođeni sa predstavnicima drugih potlačenih naroda Habsburške Monarhije, dokazala potreba jednog općeg sporazuma i zajedničke akcije svih, mi smo stoga imali na umu ne samo zasebne odnose između Italije i Jugoslavenskog naroda, nego i cjelokupan položaj svih tih naroda koji ne će moći da raspolaže sobom kao nacije i kao države nego samo onda kad se oslobode od sistema i od vlasti na kojima je osnovana njemačko-mađarska hegemonija. Bez takova potpunog oslobođenja svi oni narodi koji su danas sastavni dijelovi Habsburške Monarhije kao i oni koji, i ako nisu u toj carevini, ipak su ugroženi njezinom silovitošću, spriječeni su u razvijanju svoga narodnog života i svoje građanske i političke djelatnosti i ne mogu da kao gospodari svoje sudbine obezbijede sebe miran napredak. Sporazum, komu danas postavljamo prve temelje, početak je saradnje između ovih naroda. Ona ne smije da se ograniči samo na vrijeme rata nego treba da se nastavi i poslije njega, i da posluži kao osnov svim našim odnosima i vezama u političkom i ekonomskom radu, kao i u radu na polju prosvjete i civilizacije. Šteta je što se do sporazuma i saradnje nije došlo ranije još u početku rata. Razvitak događaja mogao je da bude drugčiji a bilo bi bolje udovoljeno i očekivanju naroda, koji traže svoje oslobođenje. I ako je danas teže na tome raditi, nema razloga da se ne pokuša i to svom energijom, kojom raspolažemo, i sa najdubljim uvjerenjem da udruženje narodnih duša i snaga u ovako uzvišenom cilju, komu se nas dvojica namijenismo, ne može da ostane bez ploda.

Ja Vam ovime pismeno potvrđujem ono što smo već utvrdili u našim razgovorima i što smo formulisali ovako:

»PREDSTAVNICI NARODA PODLOŽENIH POSVE ILI DJELOMIČNO AUSTRO-UGARSKOJ MONARHIJI« u svrhu zajedničke akcije složno utvrđuju ova načela:

1) Svaki narod, koji teži da postigne svoje nacionalno i državno ujedinjenje ili da ga upodpuni, ima nezatomljivo pravo na podpunu političku i ekonomsku nezavisnost.

2) Svaki od ovih naroda priznaje da je Monarhija austro-ugarska osnovna zapreka ostvarenju njegovih težnja i njegovih prava.

3) Ovi se narodi s toga zalažu da će se međusobno pomagati u borbi za svoje potpuno oslobođenje od zajedničkog neprijatelja e da uzmognu postići potpuno narodno ujedinjenje u svojoj slobodnoj državi.

»Predstavnici talijanskog i jugoslovenskog naroda zasebno utvrđuju ovo:

4) U pogledu odnosa između talijanske nacije i nacije Srba, Hrvata i Slovenaca, poznatih pod zajedničkim imenom jugoslovenskim, predstavnici ovih dvaju naroda priznaju da je ujedinjenje i nezavisnost jugoslovenske nacije životan interes Italije, kao što je upodpunjenje narodnog jedinstva Italije životni interes jugoslovenske nacije.

Stoga se predstavnici oba naroda zalažu da će uložiti svu svoju djelatnost u to da za trajanja rata i u času mira budu potpuno oživotvoreni ovi vrhovni zahtjevi njihovih naroda.

5) Proglašuju da je oslobođenje Jadranskoga mora i njegova odbrana od svakog sadašnjeg i budućeg neprijatelja životan interes njihovih naroda.

6) Obavezuju se riješiti prijateljski i u interesu budućih dobrih i iskrenih odnosa između oba naroda pojedine teritorijalne sporove na osnovu načela narodnosti i prava narodnog samoodređenja i na način da se ne povrede životni interesi jednog i drugog naroda, koji će biti definisani u času mira.

7) Skupinama (nuclei) jednoga naroda, koji bi morali biti uključeni u granice drugoga naroda, priznat će se i zajamčit će se pravo na poštovanje njihova jezika, njihove kulture i njihovih moralnih i ekonomskih interesa.«

Ostaje uglavljeno da će se generalne točke (1, 2, 3) podnijeti predstavnicima drugih zanimanih naroda na odobrenje; ali Vi i ja već smo prihvatili cjelokupan tekst ovoga sporazuma i za nj se od ovoga časa založili. Zatražit ću od Jugoslovenskog odbora u Londonu formalno odobrenje, o kojem imat ću čast da Vas izvijestim u najkraće vrijeme.

Složni smo i u tome da će se tekst ovoga sporazuma, a eventualno i druga akta koja budu potrebna, obnarodovati do malo na sastanku u Rimu.¹

Dozvolite mi na rastanku, poštovani gospodine Poslaniče i prijatelju, da uz iskreno divljenje prema Vama istaknem kako sam sretan što me je dopala zavidna čast da saradujem na jednom važnom djelu sa čovjekom, koga Italija ubraja u prve svoje umove i karaktere. Ovo će mi biti do života neizbrisiva uspomena i opravdan ponos.

Iz v o r

Arhiv I. De Giullija u Jadranskom institutu JAZU u Zagrebu; prijevod Jugoslavenskog odbora s talijanskog originala. Andrea Torre odgovorio je dru Anti Trumbiću identičnim pismom u kojem posljednji stav glasi: »Dozvolite mi najzad poštovani gospodine i prijatelju, da odam priznanje duhu lojalnosti i povjerenja koji je nadahnua vaš stav u našim razgovorima, ispravnoj savjesti kojom ste prilazili problemima koje je trebalo riješiti i dobron i simpatiji, koju ste mi lično pokazali, sve nezaboravno za moje sjećanje i u mom srcu.«

Bilješka

1 Sporazum Trumbić-Torre bio je prihvaćen na Kongresu potlačenih naroda Austro-Ugarske u Rimu, 8—10. IV 1918.

3. Ugovor između Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Italije¹

Rapallo, 12. XI 1920.

[...]

Član I.

Između Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Italije određena je sledeća granica:

Od visa Peć (kota 1511),² koji je zajednički trima granicama: Italije, Austrije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, do visa Jalovec (kota 2643) linija koja će biti određena na terenu sa opštim pravcem sever—jug i koja vodi preko kote 2272 (pl. Ponica).³

Od visa Jalovec (kota 2643) linija koja vodi vodomeđom između sliva Soče i Save Korenske⁴ do visa Triglava (Tricorno)⁵ (kota 2863); zatim vodomeđom između sliva Soče i Save Bohinjske⁶ do severoistočnih padina visa Možica (k. 1602) preko kota 2348 (Lepatica),⁷ 2003 (Lavševica),⁸ 2086 (Kuk).⁹

Od severoistočnih padina visa Možica do istočnih padina visa Porzen (1562),¹⁰ linija koja će se odrediti na terenu sa opštim pravcem sever—jug.

Od istočnih padina visa Porzena (k. 1632) do zapadnih padina visa Blegoša (1562) linija koja će biti određena na terenu sa opštim pravcem zapad—istok ostavljajući naseljeno mesto Deučee¹¹ Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, a D. Novake Italiji.¹²

Od zapadnih padina Blegoša (k. 1562) do istočnih padina visa Bevk (k. 1050),¹³ linija koja će biti određena na terenu sa opštim pravcem severoistok—jugozapad, ostavljajući naseljena mesta Leskovca,¹⁴ Kopačnica i Zavoden¹⁵ Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, a oba prelaza Podlaniša Italiji.¹⁶

Od istočnih padina visa Bevk (k. 1050) do odmah zapadno od naseljenog mesta Hotedražica,¹⁷ linija koja će biti određena na terenu i koja ostavlja naseljena mesta Javorjudol,¹⁸ Žiri, Opale, Hlevišće,¹⁹ Rovte, Hotedražicu Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, a Prapretno brdo (k. 1006),²⁰ naseljena mesta Bresnik, Vrednik,²¹ Zavratac, Medvede brdo Italiji.

Zatim do naseljenog mesta Zelše,²² linija koja u početku vodi zapadno od rova pored kolskog puta Hotedražica—Planina, ostavljajući naseljena mesta Planina, Unec, Zelše i Rakek Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Od naseljenog mesta Zelše do Čabranske,²³ linija koja će biti određena na terenu sa opštim pravcem severozapad—jugoistok, koja vodi prvo istočnim padinama visa Javornik (k. 1268),²⁴ ostavljajući naseljena mesta Dolenja Vas, Dolenje Jezero i Otok²⁵ Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, a vrhove kote 875, 985, 963 Italiji; zatim istočnim padinama Bičke Gore (1238)²⁶ i Pleče Gore²⁷ (k. 1667), ostavljajući Italiji naseljena mesta Leskova Dolina;²⁸ zatim seče račvu puta kod kote 912, zapadno od Shodnika prolazi istočno od račve puta kod kote 1146, istočno od Cefri (k. 1399)²⁹ i dolazi do Čabranske, koja ostaje na italijanskoj teritoriji zajedno sa kolskim putem koji vodi istočnim padinama Snežnika.

Od Čabranske do Griža (k. 502), linija koja će biti određena na terenu sa opštim pravcem severoistok—jugozapad, koja prolazi istočno od visa Trstenika (k. 1243) preko kote 817, jugoistočno od Suhova,³⁰ prolazi južno od Židovja

(k. 660), zatim istočno od Griža (k. 502) ostavljajući naseljena mesta Klanu i Brezu Italiji, a Studenu Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Od Griža (k. 502) do granice sa državom Rijeke linija koja će biti određena na terenu i koja ima opšti pravac sever—jug do kolskog puta Rupa—Kastav, od prilike na pola puta između Jušića i Spinčića, zatim seče ovaj put i obuhvata sa zapada naseljena mesta Mizeri⁸¹ i Trinaestići,⁸² koja ostaju Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, izlazi na kolni put Matulje—Kastav uzvodno od račve istočno od Matulje. Izlazi zatim na put Rijeka—Kastav na severnu granicu slobodne države Rijeke, a tačno na severnu ivicu naseljenog mesta Rubeši (račva seoskog puta kod Tomatića),⁸³ od prilike 500 m južno od raskrsnice zapadno od Kastva.

Ali dok ne budu izrađeni na italijanskoj teritoriji redovni sastavci putova, upotreba pomenutih kolskih putova i raskrsnica zapadno od Kastva biće potpuno slobodna kako za Kraljevinu Italiju tako i za državu Rijeku.

Član II.

Zadar (Zara) sa teritorijom čiji opis sleduje priznaju se kao sastavni deo Kraljevine Italije.

Teritorija Zadra pod italijanskim suverenitetom obuhvata grad i porezne opštine (odlomke) Arbanasi (Borgo Erizzo), Crno (Cerno), Bokanjac (Bocagnazzo) i onaj deo porezne opštine (odlomka) Diklo, koji polazeći od mora, oko 700 m jugo-istočno od sela Diklo ide pravcem put severo-istoka do kote 66 Griž.

Zasebnom konvencijom utvrdiće se sve što se odnosi na izvršenje ovoga člana u pogledu opštine zadarske i njenih odnosa sa kotarom i sa pokrajinom Dalmacijom i urediće se uzajamni odnosi između teritorije dodeljene Kraljevini Italiji i ostatka teritorije koja je do sada bila sastavni deo iste opštine, kotara i pokrajine, a dodeljena je Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, obuhvatajući i pravednu podelu pokrajinskih i opštinskih dobara i odnosnih arhiva.

Član III.

Priznaju se isto tako kao sastavni deo Kraljevine Italije ostrva Cres (Cherso) i Lošinj ((Lussino) kao i omanja ostrva i grebeni koji se nalaze u administrativnim granicama pokrajine Istre u koliko je u čl. I. dodeljena Italiji, i ostrva Lastovo (Lagosta) i Pelagruža (Pelagosa) s obližnjim ostrvcima. Sva ostala ostrva, koja su pripadala bivš. Austro-Ugarskoj Monarhiji, priznaju se kao sastavni deo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Član IV.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevina Italija priznaju potpunu slobodu i nezavisnost Države Rijeke (Fiume) i obvezuju se da će to večno poštovati.

Državu Rijeke sačinjavaju:

- a) Corpus separatum, u sadašnjim granicama grada i kotara Rijeke (Fiume).
- b) deo bivše teritorije Istre, ograničen kako sleduje: na severu linijom koja će biti određena na terenu i koja, polazeći neposredno od naseljenog mesta

Kastav, izlazi na granicu Corpus separatuma na drumu sv. Matija—Rijeka, ostavljajući naseljena mesta Srdoči i Hosti Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i ceo kolski put severno od železnice koja preko Matulja (Mattuglie) i raskrsnice kod kote 377 zapadno od Kastva vodi ka Rupi u državu Rijeku.

Na zapadu linijom koja od Matulja silazi ka moru kod Preľuke, ostavljajući železničku stanicu i mesto Matulje na Italijanskoj teritoriji.

Član V.

Granice teritorije o kojima je reč u prednjim članovima biće određene na terenu od komisija za razgraničavanje sastavljenih po pola od delegata Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Italije.

U slučaju spora, biće umoljen predsednik Švajcarske Konfederacije za arbitražu koja će biti izvršna.

Radi jasnoće i veće tačnosti prilaže se ovome ugovoru karta u razmeri od 1 : 200.000 na kojoj su nacrtani opšti pravci pomenutih granica.

Član VI.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevina Italija sazvaće kroz dva meseca od dana kad stupi na snagu ovaj ugovor konferenciju sastavljenu od kompetentnih stručnjaka obeju zemalja. Ta će konferencija u najkraćem roku podneti obema vladama tačne predloge o svima pitanjima od uticaja za uspostavljanje najsrdačnijih ekonomskih i finansijskih odnosa između dveju zemalja.

Član VII.

Vlada Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca izjavljuje da priznaje u korist italijanskih građana u Dalmaciji sledeće:

1. Koncesije ekonomske prirode date od vlade i javnih ustanova onih država, koje je nasledila Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, talijanskim društvima ili građanima i koje ovi uživaju na osnovu koncesija zakonito stečenih do 12. novembra 1920. godine, biće potpuno poštovane, a Vlada Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca obvezuje se da održi sve obaveze predašnjih vlada.
2. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca slaže se u tom, da će Italijani koji su bili do 3. novembra 1918. godine pripadnici teritorije bivše Austro-Ugarske Monarhije, koja je po ugovorima o miru sa Austrijom i sa Ugarskom i po ovome ugovoru priznata kao sastavni deo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, imati pravo opcije za italijansko državljanstvo kroz godinu dana od dana stupanja na snagu ovoga ugovora i oslobađa ih obaveze da svoj domicil prenose izvan njene teritorije. Oni će sačuvati pravo na slobodnu upotrebu svoga jezika i na slobodno ispovedanje svoje vere sa svima povlasticama koje iz toga prava proizlaze.
3. Doktorat i drugi univerzitetski nazivi koje su građani Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca već postigli na univerzitetima i na drugim zavodima za više obrazovanje u Italiji biće priznati od vlade Srba, Hrvata i Slovenaca kao punovažni na njenoj teritoriji i daće im profesionalna prava jednaka onima koja potiču od doktorata i naziva stečenih na univerzitetima ili na drugim zavodima za više obrazovanje u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Pitanje o važenju viših nauka koje državljani italijanski budu svršili u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kao i državljani Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Italiji biće predmet naknadnih pregovora.

Član VIII.

U interesu dobrih intelektualnih i moralnih odnosa između oba naroda, vlada će sklopiti što pre konvenciju u cilju ojačavanja intimnih uzajamnih razvica kulturnih odnosa između ove dve zemlje.

Član IX.

Ovaj je ugovor sastavljen u dva primerka, jedan srpsko-hrvatski, drugi italijanski. U slučaju spora biće merodavan italijanski tekst kao jezik poznat svima punomoćnicima.

[...]

Izvor

Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, br. 141a, od 27. juna 1921.

ANTI-HABSBURŠKA KONVENCIJA

[...]

Član I.

Dvije vlade ugovornice obvezuju se uzajamno, da će budno paziti nad tačnim pridržavanjem ugovora o miru potpisanih u Saint-Germainu i u Trianonu. Naročito će sporazumno poduzimati sve političke mjere shodne da spriječe povratak Habsburške porodice na prijesto Austrije i Mađarske.

Član II.

Dvije vlade ugovornice obvezuju se, da će jedna drugoj ukazivati onu diplomatsku potporu, koju budu smatrale najpogodnijom za taj cilj.

Član III.

U duhu ovog sporazuma, dvije vlade ugovornice se istodobno obvezuju, da će motriti na svaku djelatnost uperenu protiv njihove obostrane sigurnosti, bilo s austrijskog bilo s mađarskog teritorija, i da ostanu u tijesnom dodiru putem izmjene obavještenja.

Član IV.

Talijanska vlada, koja je sa zadovoljstvom saznala za sporazum zaključen između srpsko-hrvatsko-slovenačke i čehoslovačke vlade isključivo u istim ciljevima kao i ovaj ugovor, i srpsko-hrvatsko-slovenačka vlada saopćit će ovu konvenciju čehoslovačkoj vladi.

Ukoliko bi se zaključivali novi sporazumi ove vrste, obje vlade će se dogovoriti prije njihova ostvarenja.

Član V.

Ova će konvencija ostati na snazi dvije godine poslije izmjene ratifikacije. Ona će se moći obnoviti za isti period vremena, ako šest mjeseci prije ne bude otkazana.

Član VI.

Ova će konvencija biti ratificirana što prije i njene ratifikacije bit će izmijenjene u Rimu.

[...]

Izvor

Rapalski ugovor 12. novembra 1920. Zbirka dokumenata. Odabrao i uredio Vojislav M. Jovanović, Zagreb 1950, str. 45—47.

Talijanski ministar vanjskih poslova conte Carlo Sforza jugoslavenskom ministru vanjskih poslova dru. Anti Trumbiću

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA

Rapallo, 12. novembra 1920.

Gospodine Ministre,

Imam čast uvjeriti Vašu ekšelenciju, da po tumačenju, koje kraljevska vlada daje članu četvrtom ugovora potpisanog u Rapallu danas dvanaestog novembra 1920. luka Baroš pripada Sušaku, i prema tome Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Kraljevska vlada obvezuje se, da prilikom uređenja granica između Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Države Rijeke, navedena luka Baroš bude dodijeljena Srpsko-Hrvatsko-Slovenačkoj državi u granicama označenim na priloženoj skici.

Ova nota ima ostati tajnom.

Primite, Gospodine Ministre, izraze moga visokog poštovanja.

C. Sforza

Njegovoj Ekšelenciji
Dru. A. Trumbiću
ministru vanjskih poslova
Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca
itd. itd. itd.

Izvor

Rapalski ugovor 12. novembra 1920. Zbirka dokumenata. Odabrao i uredio Vojislav M. Jovanović, Zagreb 1950, str. 49.

Jugoslavenski ministar vanjskih poslova dr. Ante Trumbić talijanskom ministru vanjskih poslova conte Carlu Sforzi

Gospodine Ministre,

Rapallo, 12. novembra 1920.

U smislu jutros postignutih usmenih sporazuma, čast mi je izvijestiti Vašu Ekselenciju, da se vlada Njegova Veličanstva kralja Srba, Hrvata i Slovenaca obvezuje, da ne će vršiti nikakvu promjenu bilo na izvorima bilo na toku Rječine koja bi na bilo koji način mogla nanositi štete snabdijevanju vodom grada i Države Rijeke.

Koristim se ovom prilikom da Vam ponovim, itd.

Trumbić

Izvor

Rapallski ugovor 12. novembra 1920. Zbirka dokumenata. Odabrao i uredio Vojislav M. Jovanović, Zagreb 1950, str. 47.

Talijanski ministar vanjskih poslova conte Carlo Sforza jugoslavenskom ministru vanjskih poslova dru. Anti Trumbiću

Gospodine Ministre,

Rapallo, 12. novembra 1920.

U smislu usmenih sporazuma postignutih među nama, čast mi je izvijestiti Vašu Ekselenciju, da Kraljevska vlada namjerava podnijeti što je prije moguće na potpis Njegovu Veličanstvu kralju ukaz o amnestiji svih zločina i prijestupa vojne i političke prirode izvršenih od stanovnika teritorija, koji su priznati kao sastavni dijelovi Italije ugovorom, koji je danas potpisan od strane dviju vlada, bilo prilikom rata bilo za vrijeme okupacije ovih oblasti, a koji nisu bili uzeti u obzir sličnim odredbama donijetim u korist pripadnika novih pokrajina Kraljevine.

Dopuštam sebi da izrazim nadu, da će vlada Njegova Veličanstva Kralja Srba, Hrvata i Slovenaca podnijeti na potpis Njegovu Veličanstvu jednaku mjeru milosti u korist stanovnika teritorija, koji su priznati kao sastavni dijelovi Njegove kraljevine.

Prijatno mi je koristiti se ovom prilikom da ponovim, itd.

Sforza

Izvor

Rapallski ugovor 12. novembra 1920. Zbirka dokumenata. Odabrao i uredio Vojislav M. Jovanović, Zagreb 1950, str. 48.

Jugoslavenski ministar vanjskih poslova dr. Ante Trumbić talijanskom ministru vanjskih poslova conte Carlu Sforzi

Gospodine Ministre,

Rapallo, 12. novembra 1920.

Zahvaljujem Vašoj Ekselenciji na saopćenju, koje ste izvoljeli učiniti mi glede amnestije, koju talijanska vlada namjerava podnijeti na odobrenje Njegovu Veličanstvu kralju za vojne i političke zločine i prijestupe izvršene od strane stanovnika teritorija, koji će definitivno ostati pod suverenitetom kraljevine Italije, bilo prilikom rata bilo za vrijeme okupacije ovih teritorija.

Čast mi je uvjeriti Vašu Ekselenociju, da u smislu naših sporazuma vlada Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca ne će oklijevati da Njegovu Veličanstvu kralju predloži jednaku mjeru u korist stanovnika teritorija definitivno dodijeljenih pod suverenitet Njegovog kraljevine.

Molim Vas, itd.

Dr. Ante Trumbić

Izvor

Rapallski ugovor 12. novembra 1920. Zbirka dokumenata. Odabrao i uredio Vojislav M. Jovanović, Zagreb 1950, str. 48.

Bilješke

1 V. bilj. 1 uz Londonski ugovor. Uz ono što je tamo rečeno dodajemo da je na nepreciznosti i greške u srpskom tekstu Rapallskog ugovora utjecala, može se prosuditi, i odredba da će u slučaju spora biti mjerodavan talijanski tekst (član 18). Kod priređivanja teksta nije se vodilo dovoljno računa o slovenskoj toponimiji, iako se granica od vrha Peč do Čabranske Police (isključivo) nalazi na slovenskom etničkom prostoru. 2 Peč (1509 m). 3 Podatak se odnosi na vrh Visoka Ponca (2274 m), najvišu točku grebena Ponca (gen. pl.), između Planice i doline Mangrskih (ili Belopeških) jezera. 4 Pravi naziv: Sava Dolinka. To je ropski prijevod naziva u talijanskom tekstu »Sava di Wurzen«, u kojem je taj krak Save imenovan po prijevodu Koren (Wurzen Pass). 5 Dvojezični naziv ne odgovara, dakako, etničkoj situaciji oko Triglava, no riječ je o reciprocitetu prema talijanskom tekstu u kojem stoji: Tricorno (Triglav). 6 Točnije: Sava Bohinjka. 7 Interesantno je da je talijanski tekst — »quote 2348 del Vogel« — točniji od srpskog — »kota 2348 (Lepatica)! Riječ je o vrhu Plazki Vogel (2348 m) u grebenu Špiča, između doline Triglavskih jezera i Trente. Taj greben je nazivan i Lepe Spice, odnosno njegov najviši vrh (Veliko Špiče, 2398 m, sjeveroistočno od Plazkog Vogla) Lepa Špica, ali to nije narodni nego turistički toponim (no ušao je i u karte). Može se prosuditi da je odatle, trostrukom pogreškom, nastala »Lepatica«. 8 To je vrh Lanževica (2003 m), zapadno od Komne (Lepe Komne), između Špiča i Bohinjskih planina, koji također pripada razvodu Save Bohinjke i Soče. 9 Kuk ili Veliki Vrh, također i Tolminski Kuk (2085 m). Nalazi se u grebenu Bohinjskih planina. 10 To je vrh Porezen (1622 m), južno od Petrovog brda (v. bilj. 11 uz Londonski ugovor). Zanimljivo je da su u tekstu ugovora različite visine, u talijanskom točnija (1632), a u srpskom netočnija (1562). U slijedećoj rečenici navedena je, u oba teksta, jednaka visina (1632). 11 Nije Deučce, nego Davča. I tu je talijanski tekst manje netočan: piše Dautscha. 12 Selo Novaki se nalazi sjeveroistočno od Cerkna (v. bilj. 12 uz Londonski ugovor). 13 Bevkov vrh (1050 m). 14 Leskovića. Nalazi se u slivu Sore što je bilo važno za razgraničenje u tom kraju (v. i bilj. 11, 12 i 13 uz Londonski ugovor). 15 Sovodenj. Nalazi se istočno od Bevkovog vrha, također u slivu Sore. 16 Podlanišče (v. bilj. 12 uz Londonski ugovor). Izraz »oba prelaza« (»due passi«) odnosi se na raskršće cesta Cerkno—Poljane (—Škofja Loka)—Ziri (—Dolenji Logatec), na 728 m, i na spomenuti prijevod (nav. bilj.) visok 787 m (na cesti Cerkno—Ziri). — Tekst o granici od Možica do Porezna razrađuje, zapravo, odredbu o graničnoj crti razvođem »brežuljka« Podbrdo u Londonskom ugovoru (v. bilj. 11 uz taj ugovor). 17 Hotedršica, selo na cesti Idrija—Planina. 18 Javorja Dol. 19 Hlevišče. 20 Praprotno brdo (1006 m). 21 Vrsnik. Tekst o granici od vrha Porezen do sela Medvede brdo razrađuje, u stvari, odredbu o graničnoj crti razvođem »brežuljka« Podlanišča i Idrije u Londonskom ugovoru (v. bilj. 12 i 13 uz taj ugovor). 22 Zelše je malo selo između Rakeka i Cerknice. 23 Potpuni naziv: Čabranska Polica. Taj se lokalitet nalazi s hrvatske strane slovensko-hrvatske granice, a sa slovenske je strane granice, u neposrednoj blizini, Klanska Polica. To su lokaliteti s lugarnicama, odnosno lovačkim kućama, do 1918. na granici Hrvatske i Slovenije i Istre. 24 Veliki Javornik (1268 m), najviši vrh gore Javorniki. 25 Sela u Cerkniškom polju. 26 Bička gora (1257 m). 27 Pleča gora (1067 m). 28 Treba biti jednina: naseljeno mjesto Leskova dolina. 29 Cifra (1399 m). I tu je talijanski tekst manje pogrešan: »[...] ad est del Cifri [...]«. 30 Suhoga (nominativ: Suho). 31 »Mizeri« ne postoje u popisu naselja. Možda je riječ o zaseoku Cesari. 32 Trinajstiči. 33 Tometići.

4. *Pakt o prijateljstvu i srdačnoj suradnji između Kraljevine Italije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*

Rim, 27. I 1924.

Vlada Njegovog Veličanstva Kralja Italije i Vlada Njegovog Veličanstva Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, čvrsto riješene da osiguraju mir i rezultate postignute u svjetskom ratu, potvrđene u mirovnim ugovorima, odlučile su zaključiti slijedeći sporazum o produženju postojećeg prijateljstva između dviju kraljevina i uzajamnog poštovanja njihovih prava na kopnu i moru te su se složile u ovim člancima:

Čl. 1. Dvije visoke strane ugovornice obvezuju se uzajamno na međusobnu pomoć i srdačnu suradnju u svrhu održavanja utvrđenog reda ugovorima mira zaključenim u Trianonu, u St. Germainu i Neuillyu, poštovati i izvršavati obaveze određene u tim ugovorima.

Čl. 2. U slučaju da jedna od visokih strana ugovornica bude objekt napadaja od nje neizazvanog, a izvršenog od jedne ili više sila, druga strana se obvezuje da će održati svoju neutralnost za cijelo vrijeme trajanja sukoba. Isto tako u slučaju da sigurnost i interesi jedne od visokih strana ugovornica budu ugroženi zbog nasilnog upada iz inostranstva, druga strana se obvezuje pružiti, sa svojim blagonaklonim sudjelovanjem, svoju političku i diplomatsku pomoć u cilju da pridonese uklanjanju vanjskih uzroka te opasnosti.

Čl. 3. U slučaju međunarodnih zapletaja, kada strane budu držale da su njihovi zajednički interesi ugroženi, ili da bi to mogli biti, one se obvezuju da će se sporazumjeti o mjerama koje treba zajednički poduzeti za njihovu zaštitu.

Čl. 4. Trajanje ovog sporazuma se utvrđuje na pet godina. On će se moći otkazati ili obnoviti u roku od godinu dana prije njegovog isteka.

Izvor

Vjekoslav Bratulić, *Politički sporazumi između Kraljevine Italije i Kraljevine SHS odnosno Jugoslavije nakon Rapalla, Jadranski zbornik*, sv. VI, Rijeka—Pula 1966, str. 30—31.

Sporazum između Italije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca o Rijeci

Rim, 27. I 1924.

Kraljevina Italija i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca . . .

. . . Ubedene o apsolutnoj nemogućnosti da se organizuje slobodna država Rijeka (čl. 4 rapalskoga ugovora) a u saglasnosti sa opštim odredbama u sporazumu zaključenom u Rimu (santamargaretske konvencije od 1922) i u želji da se postave srdačni odnosi između dve države na opšte dobro oba naroda, a da se organizuje na najbolji mogući način grad Rijeka . . . rešile su:

Čl. 1. Italija priznaje kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca punu vlast nad lukom Baroš i nad Deltom, koje će biti evakuisane i predate jugoslovenskim vlastima dva dana posle ratifikacije ovoga sporazuma.

Čl. 2. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca priznaje punu vlast Italije nad gradom i pristaništem Rijeke i zemljišta kako je u čl. 3 obeleženo.

Čl. 3. Granica Jugoslavije u okolini Rijeke obeležena u rapalskom ugovoru (čl. 3) ispraviće se ovako:

»Put Kastav—Rijeka ući će u Jugoslaviju i to istočno od Tometika do raskrsnice severno od Berguda. Granica će ići linijom između drumu Kastav—Rijeka i železničke pruge. Od te tačke granica sleduje severoistočno s tim da Pekljan ostane Jugoslaviji, a onda kružno, severno od Drenova do Riječine...»

Čl. 4. (Reč je o slobodnim zonama i trgovinskom prometu u graničnim zonama do novog trgovinskog ugovora.)

Čl. 5. »Italija ustupa Jugoslaviji za pedeset godina ceo pokriven i otkriven prostor »Porto Grande« — basen Taon di Revel. Ovaj zakup basena Taon di Revel je bez prava eksteritorijaliteta, a sa neograničenim pravom upotrebe magacina na molu »Napulj«, na dva smestišta prema keju Taon di Revel, na dva skladišta na molu »Đenova«, sa tri keja i prinadležnostima.«

(Manipulacija na ovoj zoni po naročitome pravilniku.)

Jugoslavija će plaćati za zakup 1 zlatnu liru godišnje.

Čl. 6. Centralna železnička stanica na Rijeci biće internacionalizovana kao granična, a po utvrđenome zasebnome sporazumu manipulisaće na njoj mešovita komisija jugoslovensko-italijanska.

Čl. 7. (Uređuje granicu između Rijeke i Baroša.)

Italija priznaje kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca punu sopstvenost nad vodama Fijumare (sleduje naročita konvencija o tome). Za upotrebu voda plaća Italija 1 zlatan dinar godišnje zakupa.

Čl. 8. (Zasebna konvencija o riječkom vodovodu.)

Čl. 9. Jugoslovenske manjine na Rijeci uživaće ista prava kao i italijanske manjine u Dalmaciji prema međunarodnim obavezama.

Izvor

J. M. Jovanović, *Diplomatska istorija Nove Evrope, 1918—1938*, II, Beograd 1939, str. 514.

5. *Talijansko-jugoslavenski politički sporazum*

Beograd, 25. III 1937.

Član prvi.

Visoke strane ugovornice obavezuju se da će poštovati svoje zajedničke granice, kao i pomorske granice obeju Država u Jadranu; i u slučaju da jedna od njih bude predmet neizazvanog napada od strane jedne ili više Sila, druga Strana se obavezuje da se uzdrži od svake akcije koja bi mogla biti od koristi napadaču.

Član 2.

U slučaju međunarodnih komplikacija, i ako se Visoke Strane ugovornice sporazumeju da su njihovi zajednički interesi ugroženi, ili da će moći biti ugroženi, one se obavezuju da se dogovore o merama koje će preduzeti da bi ih očuvali.

Član 3.

Visoke Strane ugovornice ponovo potvrđuju svoju volju da u svojim međusobnim odnosima ne pribegavaju ratu kao instrumentu svoje nacionalne politike i da sve sporove i sukobe, koji bi mogli iskrsnuti između njih, rešavaju mirnim sredstvima.

Član 4.

Visoke Strane ugovornice obavezuju se da ne trpe na svojim odnosnim teritorijama, niti da pomažu, ma na koji način, ma kakvu aktivnost koja bi bila uperena protiv teritorijalnog integriteta ili postojećeg poretka one druge Strane ugovornice ili koja bi bila takve prirode da bi škodila prijateljskim odnosima između obeju zemalja.

Član 5.

U cilju da dadu svojim postojećim trgovinskim odnosima nov potstrek, više u skladu sa prijateljskim odnosima utvrđenim između njihovih dveju Zemalja, Visoke Strane ugovornice su sporazumne da pojačaju i prošire svoje sadašnje trgovinske razmene, kao i da ispituju uslove za obiljniju privrednu saradnju. U tu svrhu, biće u najkraćem roku zaključeni specijalni sporazumi.

Član 6.

Visoke Strane ugovornice saglasne su da ništa u ovom Sporazumu neće biti smatrano kao protivno postojećim međunarodnim obavezama obeju zemalja a koje su obaveze, u ostalom, javne.

Član 7.

Ovaj sporazum imaće rok trajanja od pet godina. Izuzimajući otkaz u roku od šest meseci pre njegovog isteka, on će biti produžavan prećutno iz godine u godinu.

Član 8.

Ovaj Sporazum biće ratifikovan. On će stupiti na snagu na dan razmene instrumenata ratifikacije. Ova razmena izvršiće se u Beogradu što je moguće pre.

I z v o r

Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Jugoslavije. Zbirka međunarodnih ugovora, godina 1937; Međunarodni ugovori Kraljevine Jugoslavije, sveska br. 1 za 1937 godinu, str. 418—419.

DOPUNSKI SPORAZUM

Uz Ugovor o trgovini i o plovidbi od 14 jula 1924 i uz dopunske sporazume od 25 aprila 1932, od 4 januara 1934 i od 26 septembra 1936, o proširenju postojećih trgovinskih razmena i o razvijanju opštih privrednih odnosa između Jugoslavije i Italije (25 III 1937).

Član 1.

Italija priznaje Jugoslaviji dopunske kontingente, van kontingenata predviđenih i utvrđenih u sporazumima koji su prethodili ovom sadašnjem. Ovi kontingenti biće naknadno ustanovljeni.

U cilju da se olakša iskorišćavanje kontingenata s pogledom na uvozne dozvole, nadležne vlasti obeju zemalja saradivaće u formi i na način koji ima utvrditi stalni jugoslovensko-italijanski privredni Odbor predviđen u čl. 4 ovog Sporazuma.

Član 2.

Jugoslavija priznaje Italiji isplatu putem kliringa izvesnih specijalnih proizvoda, čija će se količina ili vrednost naknadno utvrditi i za koje se sada zahteva isplata u devizama.

Član 3.

Visoke Strane ugovornice obavezuju se da će jedna drugoj priznavati jednakost postupanja, sem one koja proizlazi iz normalne primene klauzule najvećeg povlašćenja, koja je osnovica svih njihovih privrednih odnosa, tako da se ne desi nikakvo razlikovanje na štetu jedne ili druge od ovih dveju Zemalja u odnosu na ma koju treću Zemlju ili na ma koji proizvod.

Ustanovljenje ove jednakosti postupanja, njenog obima, njenog odnosa prema carinskom režimu, proizvoda na koje se ona odnosi i Zemalja naspram kojih će se primenjivati, poveriće se Stalnom italijansko-jugoslovenskom privrednom odboru.

Član 4.

Visoke Strane ugovornice saglasne su da, najkasnije za mesec dana po stupanju na snagu ovog Sporazuma, obrazuju Stalni italijansko-jugoslovenski privredni odbor, predviđen u Protokolu Dopunskog sporazuma od 25 aprila 1932.

Sem zadatka naznačenog u napred pomenutom Protokolu, Odbor će imati da se bavi kontrolisanjem primene raznih ugovornih odredaba, a tako isto i neprekidnim istraživanjem poboljšanja trgovinskih razmena i proširenja privredne saradnje između obeju Zemalja.

Ovaj Odbor imaće da se sastaje bar jedared godišnje naizmenice u jednoj i u drugoj od obeju Zemalja. Prvi sastanak imaće da se obavi u roku od tri meseca po stavljanju na snagu ovog Sporazuma.

Broj članova Odbora utvrdiće se po zajedničkom sporazumu između obe Vlade. Ipak neće biti nužno da svi članovi moraju učestvovati u sastancima Odbora, pošto njihovo prisustvo može zavisiti od prirode materije o kojoj se ima raspravljati.

Član 5.

Ovaj Dopunski sporazum stvara samo preliminarnu osnovicu za širu privrednu saradnju, koja može dobiti oblik nekog užeg regionalnog sporazuma. Stalni odbor imaće zadatak da proučava njene osnovne linije i da predloži njen obim.

Član 6.

Trajanje ovog Sporazuma ostaje vezano za trajanje političkog Sporazuma potpisanog na današnji dan.

Član 7.

Ovaj će Sporazum biti ratifikovan i stupiće na snagu na dan razmene ratifikacionih instrumenata. Ova će se razmena izvršiti u Beogradu u najkraćem mogućem vremenu.

Izvor

Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Jugoslavije. Zbirka međunarodnih ugovora, godina 1937, sveska br. 16 za 1937 godinu; str. 420—422.

6. *Ukaz Kraljevine Italije o osnivanju »Ljubljanske pokrajine«*
Rim, 3. V 1941.

KRALJEVI UKAZ z dne 3. maja 1941-XIX, št. 291.

Ustanovitev Ljubljanske pokrajine

VIKTOR EMANUEL III.,

po milosti božji in narodni volji

Kralj Italije in Albanije, Cesar Abesinije

na podlagi člena 18. zakona z dne 19. januarja 1939-XVII, štr. 129, ker smatramo za potrebno in nujno odrediti, po zaslišanju Velikega Fašističnega Sveta, po zaslišanju Ministrskega Sveta, na predlog Duceja fašizma, predsednika vlade, smo sklenili in odločamo:

Člen 1.

Slovensko ozemlje, katerega meje so začrtane kakor kaže priloženi zemljevid, ki ga je odobril po Naši naredbi Duce fašizma, predsednik vlade, je sestavni del Kraljevine Italije in tvori Ljubljansko pokrajino.

Člen 2.

S kraljevimi ukazi, ki bodo izdani na predlog Duceja fašizma, predsednika vlade, notranjega ministra, se določi ureditev Ljubljanske pokrajine, ki bo imela glede na svoje strnjeno slovensko prebivalstvo avtonomen ustroj, upoštevajoč etnične značilnosti prebivalstva, zemljepisno lego ozemlja in posebne krajevne potrebe.

Člen 3.

Vladno oblast bo izvrševal Visoki komisar, imenovan s kraljevim ukazom na predlog Duceja fašizma, predsednika vlade, ministra za notranje posle.

Člen 4.

Visokemu komisarju bo v pomoč svet 14 predstavnikov, izbranih iz produktivnih skupin slovenskega prebivalstva.

Člen 5.

Za slovensko prebivalstvo Ljubljanske pokrajine vojaška služba ne bo obvezna.

Člen 6.

Za osnovni pouk bo obvezna slovenščina. V srednjih in višjih šolah se bo fakultativno poučevala italijanščina.

Vse uradne odredbe se bodo izdajale v obeh jezikih.

Člen 7.

Kraljeva vlada je pooblaščenca, objaviti na ozemlju Ljubljanske pokrajine ustavo in druge zakone Kraljevine kakor tudi izdajati predpise, ki so potrebni za njih vzporeditev s tamkaj veljajočo zakonodajo in z ureditvijo, ki se določi po čl. 2.

Člen 8.

Ta ukaz stopi v veljavo z dnem, ko se objavi v Uradnem listu Kraljevine (Gazzetta Ufficiale del Regno) in se predloži zakonodajnim skupščinama radi uzakonitve.

Duce fašizma, predsednik vlade je pooblaščen, da predloži zadevni zakonski osnutek.

Odrejamo, da se ta ukaz, opremljen z državnim pečatom, uvrsti v uradno zbirko zakonov in naredb Kraljevine Italije, in

Ukazujemo vsakomur, da se po njem ravna in skrbi za njegovo izvrševanje. Dano v Rimu dne 3. maja 1941-XIX.

Viktor Emanuel
Mussolini

Videl (po kr. ukazu z dne 20. februarja 1941-XIX, št. 76)
Mussolini

Vpisano pri Vrhovnem računskem dvoru dne 3. maja 1941-XIX Vladne naredbe, reg. 433, list 18. — MANCINI

Prip.: Zemljevid slovenskega ozemlja iz čl. 1. se objavi v Uradni zbirki zakonov in naredb.

Ta kraljevi ukaz je bil objavljen v Uradnem listu Kraljevine Italije (Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia) št. 105 z dne 3. maja 1941-XIX.

Izvor:

Službeni list za Ljubljansko pokrajino, Ljubljana, 7. V 1941, br. 37.

7. *Ugovor o granicama između Italije i »Nezavisne Države Hrvatske«*
Rim, 18. V 1941.

UGOVOR

O ODREĐIVANJU GRANICA IZMEĐU KRALJEVINE HRVATSKE I KRALJEVINE ITALIJE

HRVATSKA VLADA I TALIJANSKA VLADA,

želeći odrediti granice između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije, u zajedničkoj nakani ustanoviti teritorijalno uređenje, koje ima biti siguran temelj za tlesnu suradnju između obiju Država, sporazumjele su se kako slijedi:

Članak 1.

Priznaju se sastavnim dielovima Kraljevine Italije:

Kotari Kastav, Sušak, Čabar, a od kotara Delnice jedan dio prema crti, koja polazi od kote 710 od Biljevine, ide grebenom Starčeva Vrha, Velikog Tomca, Oštraca, Rogozna i Brloškog, stiže do upravne granice kotara Sušak u vrhu Jelenčić (kota 1106) i silazi zatim visovima brda Gorica, Meč te kotama 623, 424 i 252 na more kod Bakarca, ostavljajući na hrvatskom području občine Hreljin, Dol-Bakarac i Kraljevicu (Kraljevicu-Smriku) s istom lukom i čvorištima cesta, koje tamo vode;

otočić Sveti Marko, otoci Krk, Rab i oni manji do visine Jablanca;
 svi otoci zadarskog otočja;

područje obuhvaćeno crtom, koja polazi od rta Privlaka, dostiže Planinski kanal, slijedi njegovu unutarnju crtu do Novigradskog mora, nastavlja se uzduž gornje obale rečenoga mora, zahvaća Bukovicu i stigavši do toka Krke izpod mjesta Padani, silazi duž rieke te se od nje odvaja tako da obuhvaća cijelo područje Šibenika i Trogira te grad Split uključivši predgrađa a izključivši otoke Brač i Hvar;

otoci Čiovo, Drvenik, Šolta, Vis, Biševo, Sv. Andrija, Jabuka i ostali manji koji do njih leže;

otoci Korčula i Mljet;

kotar koji obuhvaća cijelu Boku Kotorsku prema crti, koja ostavlja obalu u jednoj točki između mjesta Cavtat i Vitaljine i uzlazi prema sjevero-iztoku uključivši mjesto Gruđu i masiv planine Orjen, dok ne dostigne granicu s Crnom Gorom.

Zbog jasnoće priložena je karta u mjerilu 1 : 750.000 ovome ugovoru, kojega je ona sastavni dio i u koju je unesen tok crte, što razgraničuje gore navedena područja.

Zasebna će se konvencija zaključiti glede upravnoga uređenja grada Splita s predgradima i Kaštelima kao i otoka Korčule.

Članak 2.

Povjerenstvo sastavljeno po pola od izaslanika talijanske vlade i izaslanika hrvatske vlade pristupit će čim prije na terenu određivanju granica između Kraljevine Italije, uključivši pokrajinu Ljubljanu, i Kraljevine Hrvatske. Konačno određenje granica izvršit će se u duhu pravičnosti vodeći računa o zemljopisnim položajima, o potrebama gospodarske naravi i o prometnim putevima.

Članak 3.

Ovaj ugovor stupa na snagu podpisom.

U vjeru čega opunomoćenci potpisahu ovaj ugovor.

Učinjeno u Rimu u dva primjerka, dne 18. svibnja 1941-XIX.

Dr Ante Pavelić

Mussolini

Izvor

Međunarodni ugovori 1941, izd. Ministarstva vanjskih poslova Nezavisne Države Hrvatske, str. 49—50.

8. *Odluka AVNOJ-a o sjedinjenju s Jugoslavijom otuđenih slovenskih i hrvatskih krajeva na Jadranu*
Jajce, 30. XI 1943.

PREDSJEDNIŠTVO ANTIFAŠISTIČKOG VIJEĆA
 NARODNOG OSLOBOĐENJA JUGOSLAVIJE

ODLUKA

o priključenju Slovenskog Primorja, Beneške Slovenije, Istre i hrvatskih jadranskih otoka Jugoslaviji

U skladu s davnom težnjom i borbenim naporima slovenskog i hrvatskog naroda u zemljama podjarmljenim od talijanskih imperijalista, Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije

potvrđuje:

1. Odluku Slovenskog Narodnog Osvobodilnog Odbora (Plenuma Osvobodilne Fronte) o priključenju Slovenskog Primorja i svih anektiranih dijelova Slovenije slobodnoj Sloveniji u federativnoj Jugoslaviji.
2. Odluku Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske o priključenju Istre, Rijeke, Zadra i anektiranih dijelova Hrvatske i hrvatskih jadranskih otoka slobodnoj Hrvatskoj u federativnoj Jugoslaviji.

3. Ova odluka stupa odmah na snagu.

Dne 30. novembra 1943. u Jajcu

Antifašističko Vijeće
Narodnog Oslobođenja Jugoslavije

Sekretar:
Rodoljub Čolaković, s. r.

Predsjednik:
Dr Ivan Ribar, s. r.

Izvor

Drugo zasjedanje Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, izd. AVNOJ-a, 1943, str. 47.

9. *Ugovor o miru s Italijom*¹

Pariz, 10. II 1947.

Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjena Kraljevina Velika Britanija i Severna Irska, Sjedinjene Američke Države, Kina, Francuska, Australija, Belgija, Bjeloruska Sovjetska Socijalistička Republika, Brazilija, Kanada, Čehoslovačka, Etiopija, Grčka, Indija, Holandija, Novi Zeland, Poljska, Ukrajinska Sovjetska Socijalistička Republika, Južno-Afrički Savez i Federativna Narodna Republika Jugoslavija, dalje nazvane: »Savezničke i Udružene Sile«, s jedne strane,

i Italija s druge strane;

Uzev u obzir da je Italija pod fašističkim režimom postala strana ugovornica u Trojnom paktu sa Nemačkom i Japanom, da je preduzela agresivan rat i time izazvala ratno stanje sa svim Savezničkim i Udruženim Silama i sa drugim Ujedinjenim Nacijama i da snosi svoj deo odgovornosti za rat;

Uzev u obzir da je usled pobjeda oružanih snaga Saveznika i uz pomoć demokratskih elemenata italijanskog naroda, fašistički režim u Italiji bio zbačen 25 jula 1943 god. i da je Italija, pošto je bezuslovno kapitulirala, 3 i 29 septembra iste godine potpisala uslove primirja;

Uzev u obzir da su posle navedenog primirja italijanske oružane snage, kako vladine tako i pokreta otpora, uzele aktivno učešće u ratu protiv Nemačke, da je 13 oktobra 1943 god. Italija objavila rat Nemačkoj i da je tako postala saratnik u ratu protiv Nemačke;

Uzev u obzir da Savezničke i Udružene Sile i Italija žele da zaključe ugovor o miru koji će, saobrazno načelima pravde, regulisati još nerešena pitanja proizišla iz gore navedenih događaja i koji će biti osnova za prijateljske odnose između njih, dajući na taj način Savezničkim i Udruženim Silama mogućnost da potpomognu molbe koje će Italija podneti za prijem u članstvo Organizacije Ujedinjenih nacija kao i za pristupanje ma kojoj konvenciji zaključenoj pod okriljem Organizacije Ujedinjenih nacija;

Iz tih razloga odlučili su da objave prestanak ratnog stanja i da u tom cilju zaključe ovaj Ugovor o miru, i odredili su u tu svrhu dolepotpisane za svoje opunomoćenike, koji su posle podnošenja svojih punomoćja nađenih u pravilnoj i odgovarajućoj formi, doneli sledeće odluke:

DEO I

TERITORIJALNE ODREDBE

Odeljak I

Granice

[...]

Član 3

Granica između Italije i Jugoslavije određiće se na sledeći način:

1. Nova granica ide linijom koja polazi od tromeđe između Austrije, Italije i Jugoslavije gde je postojala 1 januara 1938 god. i ide prema jugu granicom od 1938 godine između Jugoslavije i Italije do tačke gde se sastaje sa administrativnom međom italijanskih pokrajina Furlanije — Friuli (Videm — Udine) i Gorice;
2. od te tačke granična linija podudara se sa spomenutom administrativnom međom do tačke koja se nalazi otprilike 0,5 km. severno od sela Mirnik (Mernico)² u dolini Idrijce³ (Iudrio);
3. napuštajući u toj tački administrativnu među koja deli italijanske pokrajine Furlaniju — Friuli (Videm — Udine) i Goricu granična linija ide prema istoku do tačke, koja se nalazi otprilike 0,5 km. zapadno od sela Vrhovlja pri Kožbani (Vercoglia di Cosbana) a odavde ide prema jugu, između dolina Kvarnice (Quarnizzo) i Kožbane (Cosbana), do tačke koja se nalazi otprilike 1 km. jugozapadno od sela Fojane (Fleana) pošto je napravila luk tako da seče reku Reku (Recca) u tački koja se nalazi otprilike 1,5 km. istočno od Idrijce (Iudrio), ostavljajući istočno put koji vodi iz Kožbane (Cosbana) preko Nebla (Nebola) u Dobrovo (Castel Dobra);
4. odavde granična linija ide prema jugoistoku, prolazeći neposredno južno od puta, između kota 111 i 172, zatim južno od puta iz Vipolža (Vipulzano) za Vklance⁴ (Uclanzi) preko kota 57 i 122, sekući ovaj put otprilike 100 m. istočno od kote 122 i skreće u pravcu tačke koja se nalazi 350 m. jugoistočno od kote 266;
5. prolazeći otprilike 0,5 km. severno od sela Števerjana (San Floriano)⁵ granična linija ide zatim prema istoku do brda Sabotina (Monte Sabotino) (kota 610), ostavljajući na severu selo Podsabotin (Paggio San Valentino);
6. od brda Sabotina (Monte Sabotino) granična linija, idući prema jugu, seče reku Soču (Isonzo) u visini grada Solkana (Salkano) koji ostavlja na teritoriji Jugoslavije; zatim ide neposredno zapadno duž železničke pruge iz Kanala (Canale d'Isonzo) za Dornberg (Montespino) do tačke otprilike 750 m. južno od puta Gorica—Ajševica (Aisovizza);
7. odvajajući se zatim od železničke pruge, granična linija skreće u jugozapadnom pravcu, ostavljajući na teritoriji Jugoslavije grad Sv. Petar⁶ (San Pietro)

a na teritoriji Italije bolnicu i put koji prolazi pored nje, seče otprilike 700 m. od stanice Gorica Sv. Mark (Gorizia San Marco) prugu spojnog kraka između gore pomenute željezničke pruge i pruge koja ide od Zagraja (Sagrado) u Krmin (Cormons), dotiče groblje Gorice, koje ostaje na teritoriji Italije, prolazi između glavnog drumu br. 55 iz Gorice u Trst koji ostaje na teritoriji Italije i raskrsnice puteva kod kote 54, ostavljajući na teritoriji Jugoslavije gradove Vrtojbu (Vertoiba) i Miren (Merna) i izbija na tačku koja se nalazi otprilike kod kote 49;

8. odavde granična linija ide u južnom pravcu preko visoravni Krasa (Carso) otprilike 1 km. istočno od glavnog drumu br. 55, ostavljajući istočno selo Opatje Selo (Opacchiasella) a zapadno selo Jamlje (Iamiano);

9. od tačke koja se nalazi otprilike 1 km. istočno od Jamlja (Iamiano), granična linija ide administrativnom međom, koja deli pokrajine Goricu i Trst, do tačke koja se nalazi otprilike 2 km. severoistočno od sela Štivana (San Giovanni)⁷ i otprilike 0,5 km. severozapadno od kote 208 koja predstavlja tromedu između Jugoslavije, Italije i Slobodne Teritorije Trsta.

Karta, na koju se odnosi ovaj opis nalazi se u Prilogu I.

Član 4

Granica između Italije i Slobodne Teritorije Trsta određiće se na sledeći način:

1. Nova granica počinje od tačke koja se nalazi na administrativnoj međi koja deli pokrajine Goricu i Trst, otprilike 2 km. severoistočno od sela Štivana (San Giovanni) i otprilike 0,5 km. severozapadno od kote 208 a koja predstavlja tromedu između Italije, Jugoslavije i Slobodne Teritorije Trsta i ide u pravcu jugozapada do tačke pored glavnog drumu br. 14, koja se nalazi otprilike na 1 km. severozapadno od raskrsnice glavnih drumova br. 55 i 14, koji vode iz Gorice, odnosno iz Tržiča (Monfalcone) za Trst;

2. dalje granična linija ide u južnom pravcu od tačke u Tržičkom Zalivu⁸ (Golfo di Panzano), koja se nalazi na istom otstojanju od Rta Zdobe (Punta Sdobbba)⁹ kod ušća reke Soče (Isonzo) i od Devinskog Grada (Castello Vecchio) kod Devina (Duino) otprilike na 3,3 km. južno od tačke gde ona napušta obalu približno na 2 km. severozapadno od grada Devina (Duino);

3. dalje granica izlazi na otvoreno more, idući linijom koja se nalazi na istom otstojanju od italijanske obale i od obale Slobodne Teritorije Trsta.

Karta na koju se odnosi ovaj opis nalazi se u Prilogu I.

[...]

Odeljak IV

Federativna Narodna Republika Jugoslavija (Specijalne odredbe)

Član 11

1. Italija ustupa Jugoslaviji sa pravom punog suvereniteta teritoriju, koja se nalazi između novih granica Jugoslavije, određenih u članovima 3 i 22, i italijansko-jugoslovenske granice koja je postojala na dan 1 januara 1938 god.,

a) takođe i opštinu Zadar i sva ostrva i obližnja ostrvca, koja se nalaze u sledećim zonama:

a) u zoni koja se graniči:

sa severa uporednikom 42°50' severne širine,
sa juga uporednikom 42°42' severne širine,
sa istoka podnevkom 17°10' istočne dužine,
sa zapada podnevkom 16°25' istočne dužine;

b) u zoni koja se graniči:

sa severa linijom koja proalazi kroz Tarski Zaliv¹⁰ (Porto del Quieto) na istom otstojanju od obale Slobodne Teritorije Trsta i obale Jugoslavije a zatim dolazi na tačku 45°15' severne širine i 13°24' istočne dužine;

sa juga uporednikom 44°23' severne širine;

sa zapada linijom, koja spaja sledeće tačke:

- 1) 45°15' severne širine, 13°24' istočne dužine,
- 2) 44°51' severne širine, 13°37' istočne dužine,
- 3) 44°23' severne širine, 14°18'30" istočne dužine;

sa istoka zapadnom obalom Istre, ostrvima i kontinentalnom obalom Jugoslavije.

Karta gore pomenutih zona nalazi se u Prilogu I.

2. Italija ustupa Jugoslaviji sa pravom punog suvereniteta ostrvo Palagružu (Pelagosa) i obližnja ostrvca.

Ostrvo Palagruža ostaće demilitarizovano.

Italijanski ribari uživaće na Palagruži i okolnim vodama ista prava koja su tamo uživali jugoslovenski ribari do 6. aprila 1941 god.

Član 12

1. Italija će vratiti Jugoslaviji sve predmete umetničkog, istoriskog, naučnog, pedagoškog ili verskog karaktera (uključujući sva akta, rukopise, dokumente i bibliografski materijal) kao i administrativne arhive (dosijea, registre, planove i dokumente ma koje vrste), koji su bili odneti između 4 novembra 1918 god. i 2 marta 1924 god. usled italijanske okupacije, sa teritorija prisajedinjenih Jugoslaviji na osnovu Ugovora potpisanih u Rapallu 12 novembra 1920 god. i u Rimu 27 januara 1924 god. Italija će isto tako vratiti sve predmete sa ovih teritorija koji ulaze u gore pomenute kategorije, odnete od strane italijanske Misije za primirje sa sedištem u Beču posle prvog svetskog rata.

2. Italija će predati Jugoslaviji sve predmete javnopravnog karaktera koji ulaze u kategorije predviđene u tački 1 ovog člana, odnete posle 4 novembra 1918 god. sa teritorija prisajedinjenih Jugoslaviji na osnovu ovog Ugovora, kao i predmete koji se odnose na pomenutu teritoriju, ustupljene Italiji od Austrije i Mađarske na osnovu Ugovora o miru potpisanih u Sen-Žermenu 10 septembra 1919. god. i u Trijanonu 4 juna 1920 god. kao i na osnovu Konvencije između Austrije i Italije, potpisane u Beču 4 maja 1920 god.

3. Ako u pojedinim slučajevima Italija ne može da vrati Jugoslaviji predmete predviđene u tačkama 1 i 2 ovog člana, ona se obvezuje da preda Jugoslaviji predmete iste vrste ili približno one vrednosti koju su imali odneti predmeti ukoliko se takvi predmeti mogu nabaviti u Italiji.

[...]

DEO II

POLITIČKE ODREDBE

Odeljak I

Opšte odredbe

Član 15

Italija preduzeće sve potrebne mere da se obezbedi svim licima koja se nalaze pod italijanskom vlašću bez razlike rase, pola, jezika ili vere, uživanje prava čoveka i osnovnih sloboda, podrazumevajući tu i slobodu reči, štampe i publikacija, slobodu veroispovesti, slobodu političkog uverenja i zbora.

Član 16

Italija neće progoniti ni uznemiravati italijanske državljane, a naročito pripadnike vojne sile, isključivo zato što su u vremenu od 10 juna 1940 god. do stupanja na snagu ovog Ugovora izražavali simpatije za stvar Savezničkih i Udruženih Sila, ili su preduzimali akcije u korist te stvari.

Član 17

Italija koja je, na osnovu člana 30 Sporazuma o primirju, preduzela mere za raspuštanje fašističkih organizacija u Italiji, obvezuje se da neće dozvoliti obnavljanje na svojoj teritoriji organizacija ove vrste koje bi imale političko, vojno ili poluvojno obeležje, a čiji bi cilj bio da liše narod njegovih demokratskih prava.

Član 18

Italija se obvezuje da prizna punovažnost Ugovora o miru sa Rumunijom, Bugarskom, Mađarskom i Finskom kao i drugih sporazuma ili aranžmana koje su sklopile ili koje će sklopiti Savezničke i Udružene Sile o Austriji, Nemačkoj i Japanu u cilju vaspostavljanja mira.

Odeljak II

Državljanstvo. Građanska i politička prava

Član 19

1. Italijanski državljani, koji su imali stalno mesto boravka na dan 10 juna 1940 god. na teritoriji koju Italija ustupa drugoj državi prema odredbama ovog Ugovora, i njihova deca koja su se rodila posle tog datuma postaće, izuzimajući slučajeve predviđene u idućoj tački, podanici države kojoj je teritorija ustupljena i uživaće puna građanska i politička prava u saglasnosti sa zakonodavstvom, koje će država naslednica doneti u tom cilju u roku od tri meseca po stupanju na snagu ovog Ugovora. Sticanje državljanstva zainteresovane države povlači gubitak italijanskog državljanstva.

2. Vlada države, kojoj je teritorija ustupljena, doneće shodne zakonske odredbe u roku od tri meseca po stupanju na snagu ovog Ugovora, u cilju da sva lica,

koja su pomenuta u tački 1, starija od 18 godina (ili lica koja su u braku, bez obzira da li su dostigla tu starost) i čiji je razgovorni jezik italijanski, dobiju pravo da optiraju za italijansko državljanstvo u roku od godine dana od stupanja na snagu ovog Ugovora. Svako lice koje je optiralo na taj način, zadržaće italijansko državljanstvo i neće se smatrati da je steklo državljanstvo države, kojoj je teritorija ustupljena. Opcija muža ne povlači opciju žene. Opcija oca ili, ako ovaj nije u životu, majke uključuje automatski svu neženjenu i neudatu decu ispod 18 godina.

3. Država, kojoj je teritorija ustupljena, može zahtevati od lica koja budu koristila pravo opcije, da se presele u Italiju u roku od godine dana računajući od dana optiranja.

4. Država kojoj je teritorija ustupljena obezbediće, u saglasnosti sa svojim osnovnim zakonima, svim licima na toj teritoriji, bez razlike na rasu, pol, jezik ili veru, uživanje prava čoveka i osnovnih sloboda, podrazumevajući tu i slobodu reči, štampe i publikacija, slobodu veroispovesti, slobodu političkog uverenja i zbora.

Član 20

1. U roku od godine dana od stupanja na snagu ovog Ugovora italijanski državljani stariji od 18 godina, (ili lica u braku bez obzira da li su navršila tu starost) čiji je razgovorni jezik jedan od jugoslovenskih jezika (srpski, hrvatski ili slovenački), a čije se stalno mesto boravka nalazi na italijanskoj teritoriji, moći će steći jugoslovensko državljanstvo, ako jugoslovenske vlasti uvaževaju molbu koju oni treba da podnesu diplomatskom ili konsularnom predstavniku Jugoslavije u Italiji.

2. U tom slučaju, jugoslovenska vlada dostaviće italijanskoj vladi diplomatskim putem spiskove lica koja su na taj način stekla jugoslovensko državljanstvo. Lica navedena u ovim spiskovima izgubiće italijansko državljanstvo na dan ove zvanične dostave.

3. Italijanska vlada moći će zahtevati od ovih lica da se presele u Jugoslaviju u roku od godine dana, računajući od dana rečene zvanične dostave.

4. Odredbe o dejstvu opcija na žene i decu, formulisane u tački 2 člana 19 primenjivaće se na lica o kojima je reč u ovom članu.

5. Odredbe Priloga XIV, tačke 10, ovog Ugovora koje se odnose na prenos imovine lica koja optiraju za italijansko državljanstvo, takođe će se primenjivati na prenos imovine lica koja optiraju za jugoslovensko državljanstvo pod uslovima predviđenim ovim članom.

Odeljak III

Slobodna Teritorija Trsta

Član 21

1. Ovim članom ustanovljuje se Slobodna Teritorija Trsta čije je područje ograničeno Jadranskim morem i granicama određenim članovima 4 i 22 ovog Ugovora. Slobodna Teritorija Trsta priznata je od strane Savezničkih i Udruženih Sila i od strane Italije, i one odlučuju da njena teritorijalna celina i nezavisnost budu obezbeđeni od strane Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija.

2. Italijanski suverenitet nad područjem Slobodne Teritorije Trsta, u napred navedenim granicama, prestaće sa stupanjem na snagu ovog Ugovora.
3. Po prestanku italijanskog suvereniteta, Slobodnom Teritorijom će se upravljati saobrazno odredbama Instrumenta o privremenom režimu koji je izradio Savet ministara inostranih poslova a potvrdio Savet bezbednosti. Taj Instrument ostaće na snazi do dana koji Savet bezbednosti odredi za stupanje na snagu Stalnog Statuta koji će on odobriti. Od tada će se Slobodnom Teritorijom upravljati po odredbama Stalnog Statuta. Tekstovi Stalnog Statuta i Instrumenta o privremenom režimu nalaze se u Prilozima VI i VII.
4. Slobodna Teritorija Trsta neće se smatrati ustupljenom teritorijom u smislu člana 19 i Priloga XIV ovog Ugovora.
5. Italija i Jugoslavija obvezuju se da će Slobodnoj Teritoriji Trsta dati garancije iznete u Prilogu IX.

Član 22

Granica između Jugoslavije i Slobodne Teritorije Trsta određiće se na sledeći način:

1. Nova granica počinje od tačke na administrativnoj međi koja deli pokrajine Goricu i Trst, otprilike 2 km. severoistočno od sela Štivan (San Giovanni) i otprilike 0,5 km. severozapadno od kote 208, koja čini tromedju između Jugoslavije, Italije i Slobodne Teritorije Trsta; ona ide tom administrativnom međom do Volnika (Monte Lanaro) (kota 546) i odavde u jugoistočnom pravcu do Kokoša (Monte Cocusso) (kota 672) preko kote 461, Medvedaka (Meducia) (kota 475), Golog Vrha (Monte dei Pini) (kota 476) i kote 407, sekući glavni drum br. 58 koji ide iz Trsta za Sežanu (Sesana), otprilike na 3,3 km. jugozapadno od tog grada, ostavljajući istočno sela Voglje (Vogliano) i Orlek (Orle) i otprilike 0,4 km. zapadno selo Col (Zolla);
2. Od Kokoša (Monte Cocusso) granična linija ide prema jugoistoku, ostavljajući selo Grocanu (Grozana) na zapadu, dostiže Golič (Monte Goli) (kota 621), a odatle upućujući se prema jugozapadu seče put Trst—Kozina (Cosina) kod kote 455 i železničku prugu kod kote 485, prelazi preko kota 416 i 326, ostavljajući u Jugoslaviji sela Beku (Beca) i Kastelec (Castel), seče put Osp (Ospos) — Gabrovica (Gabrovizza d'Istria) otprilike na 100 m. jugoistočno od Osp (Ospos), odatle prelazi reku Rižanu (Risana) i seče put Dekani (Villa Decani)—Rižan (Risano) u tači koja se nalazi otprilike 350 m. zapadno od Rižana (Risano), ostavljajući u Jugoslaviji selo Rožar (Rosario) i put Rižan (Risano) — Črni Kal (San Sergio); odatle granična linija dostiže raskrsnicu puteva koja se nalazi otprilike 1 km. severoistočno od kote 362, prelazeći preko kota 285 i 354;
3. Odavde granična linija dostiže tačku koja se nalazi otprilike 0,5 km. istočno od sela Cerovca (Cernova) sekući reku Dragonju (Dragogna) otprilike 1 km. severno od tog sela i ostavljajući na zapadu sela Bočaj (Bucciai) i Truške (Truscolo), a na istoku selo Trsek (Tersecco), i odatle ide u jugozapadnom pravcu jugoistočno od puta koji spaja sela Cerovac (Cernova) i Herovi (Chervoi), udaljujući se od tog puta otprilike na 0,8 km. istočno od sela Kučibrega (Cucciani) a odatle ide u opštem jugo-jugozapadnom pravcu, prolazeći otprilike 0,4 km. istočno od Brajkovog Vrha (Monte Braico) i otprilike 0,4 km. zapadno

od sela Šterne (Sterna Filaria), ostavljajući na istoku put koji vodi iz tog sela u grad Završje (Piemonte), prolazeći otprilike 0,4 km. zapadno od tog grada i otprilike 0,5 km. istočno od grada Kostanjevice (Castagna) i dostiže reku Mirnu (Quieto) u tački koja se nalazi otprilike 1,6 km. jugozapadno od grada Kostanjevice (Castagna).

4. Odavde granica ide glavnom regulisanom maticom Mirne (Quieto) do ušća te reke i prolazeći kroz Tarski Zaliv (Porto del Quietto) stiže na otvoreno more, idući linijom koja se nalazi na jednakom odstojanju od obale Slobodne Teritorije Trsta i od obale Jugoslavije.

Karta na koju se ovaj opis odnosi nalazi se u Prilogu I.

[...]

Odeljak IX

Dvostrani ugovori

Član 44

1. Svaka Saveznička ili Udružena Sila izvestiće Italiju u roku od šest meseci po stupanju na snagu ovog Ugovora koje dvostrane ugovore sklopljene pre rata između nje i Italije ona želi zadržati na snazi ili povratiti u važnost. Međutim, biće ukinute sve odredbe pomenutih ugovora koje ne bi bile u skladu sa ovim Ugovorom.
2. Svi ugovori ove vrste koji će biti predmet ovakve notifikacije biće registrovani u Sekretarijatu Organizacije Ujedinjenih nacija, saobrazno članu 102 Povelje Ujedinjenih nacija.
3. Svi ugovori ove vrste koji ne bi bili predmet takve notifikacije smatraće se ukinutima.

DEO III

RATNI ZLOČINCI

Član 45

1. Italija preduzeće sve potrebne mere da obezbedi hapšenje i predaju, u cilju suđenja:
 - a) lica optuženih da su počinila ili naredila ratne zločine, kao i zločine protiv mira i čovečanstva, ili da su u njima saučestvovala;
 - b) državljana ma koje Savezničke ili Udružene Sile, optuženih da su prekršili zakone svoje zemlje vršeći dela izdaje ili saradujući sa neprijateljem za vreme rata.
2. Na zahtev vlade jedne od zainteresovanih Ujedinjenih Nacija, Italija će isto tako učiniti potrebno da pretstanu kao svedoci lica pod njenom vlašću, čije bi se svedočenje tražilo za suđenje licima o kojima je reč u tački 1 ovog člana.

3. Svaki nesporazum o primeni odredaba tačkaka 1 i 2 ovog člana upuriće svaka zainteresovana vlada Ambasadorima Sovjetskog Saveza, Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Američkih Država i Francuske u Rimu, koji će se sporazumeti po spornom pitanju.

DEO IV

VOJNE, POMORSKE I VOJNO-VAZDUHOPLOVNE ODREDBE

[...]

Odeljak II

Opšta ograničenja

[...]

Član 48

1. a) Sva italijanska stalna utvrđenja i vojna postrojenja duž italijansko-jugoslovenske granice i njihovo naoružanje uništiće se ili ukloniti.

b) Podrazumeva se da se ova utvrđenja i postrojenja sastoje samo od artiljerijskih i pešadijskih utvrđenja kako grupnih tako i pojedinačnih, bunkera i blokhauza ma kog tipa, zaštićenih objekata za ljudstvo, materijal i opskrbu kao i municiju, od osmatračnica i vojnih žičanih železnica ma kakav bio njihov značaj i stvarno stanje eksploatacije ili stepen izgradnje, bilo da su sagrađeni od metala, kamena ili betona, bilo da su usečeni u stenju.

2. U gornjoj tački 1 predviđeno uništenje ili uklanjanje biće izvršeno u dubini do 20 km. od ma koje tačke granice, kako je određena ovim Ugovorom, i završiće se u roku od godine dana od stupanja na snagu ovog Ugovora.

3. Zabranjuje se rekonstrukcija gore pomenutih utvrđenja i postrojenja.

4. a) Zapadno od italijansko-jugoslovenske granice zabranjuju se sledeće konstrukcije: stalna utvrđenja u kojima se može postaviti oružje sposobno da otvara vatru na jugoslovensku teritoriju ili jugoslovenske teritorijalne vode; stalna vojna postrojenja koja se mogu iskoristiti u cilju upravljanja ili koordiniranja vatre protiv jugoslovenske teritorije ili jugoslovenskih teritorijalnih voda; stalna sretstva za snabdevanje i za smeštaj stokova podignuta isključivo za potrebe gore pomenutih utvrđenja i postrojenja.

b) Ova zabrana ne proteže se na druge tipove utvrđenja koja nisu stalna ili na nadzemne kasarne i postrojenja namenjena isključivo potrebama unutrašnjeg karaktera i mesnoj odbrani granica.

5. U obalnoj zoni u dubini od 15 km. koja se prostire od italijansko-jugoslovenske granice i granice između Italije i Slobodne Teritorije Trsta do uporednika 44°50' severne širine i na ostrvima uz tu obalnu zonu, Italiji neće biti dozvoljena ni izgradnja novih pomorskih baza ili stalnih pomorskih postrojenja ni proširenje postojećih. Ovim se ne zabranjuje održavanje postojećih pomor-

skih postrojenja i baza u ispravnom stanju i njihova neznatna promena, ali pod uslovom da se opšta moć ovih postrojenja i baza ne uveća.

[...]

Izvor

Međunarodni ugovori Federativne Narodne Republike Jugoslavije, sveska br. 4 za godinu 1947.

Bilješke

1 Ugovor je toponimski korektan, što je u skladu s okolnostima njegova postanka. Ipak su moguća pojedina manja preciziranja, uglavnom radi usklađivanja sa suvremenom slovensko-talijanskom toponimskom situacijom duž granice. Zbog toga su toponimi provjereni prema novoj dvojezičnoj toponomastičkoj karti (n. dj. u bilj. 7 uz Londonski ugovor). 2 Mernicco. 3 Idrija. 4 Neće biti Vklance nego V klancu. 5 S. Floriano del Collio. 6 Slovenski: Šempeter. 7 San Giovanni al Timavo. 8 Pancanski zaliv, sjeverozapadni dio Tršćanskog zaliva. 9 Sdobba je selo na ušću Soče. Na samom ušću nalaze se dva rta: P. Spigolo (sjeverno) i P. del Becco (južno). 10 Tarska uvala je unutarnji dio uvale Mirne.

10. Memorandum o Slobodnom Teritoriju Trsta

London, 5. X 1954.

MEMORANDUM

O SAGLASNOSTI IZMEĐU VLADE ITALIJE, UJEDINJENE KRALJEVINE, SJEDINJENIH DRŽAVA I JUGOSLAVIJE O SLOBODNOJ TERITORIJI TRSTA*

1) S obzirom na činjenicu da se sprovođenje odredaba Ugovora o miru sa Italijom koje se odnose na Slobodnu teritoriju Trsta pokazalo nemogućim, Vlade Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Država i Jugoslavije držale su od svršetka rata zonu A i B ove teritorije pod vojnom okupacijom i vojnom upravom. Prilikom potpisivanja Ugovora nije se uopšte nameravalo da ove odgovornosti budu drukčije sem privremene i vlade Italije, Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Država i Jugoslavije, kao zemlje koje su prvenstveno zainteresovane, nedavno su se zajedno konsultovale kako bi razmislile način na koji bi se sadašnja nezadovoljavajuća situacija najbolje okončala. Kao rezultat toga, one su se sporazumele o sledećim praktičnim aranžmanima:

2) Čim ovaj Memorandum o saglasnosti bude parafiran i u njemu predviđene granične ispravke sprovedene, Vlade Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Država i Jugoslavije okončaće vojnu upravu u zonama A i B ove Teritorije. Vlade Ujedinjene Kraljevine i Sjedinjenih Država povući će svoje vojne snage sa

* Ovaj memorandum o suglasnosti, s priložima i pismima, odobrila je Savezna narodna skupština 25. X 1954. godine.

područja severno od nove granice i predaće upravu ovog područja italijanskoj Vladi. Italijanska i jugoslovenska Vlada proširiće odmah zatim svoju civilnu upravu svaka na ono područje za koje će biti odgovorna.

3) Granične ispravke pomenute u tač. 2 sprovedeće se prema Karti iz priloga I. Prethodno razgraničenje sprovedeće pretstavnici Savezničke vojne uprave i jugoslovenske Vojne uprave čim ovaj Memorandum o saglasnosti bude parafiran, a u svakom slučaju u roku od 3 nedelje od dana parafiranja. Italijanska i jugoslovenska Vlada imenovaće odmah Komisiju za razgraničenje kako bi se postiglo tačnije razgraničenje prema Karti u prilogu I.

4) Italijanska i jugoslovenska Vlada sporazumne su da stave na snagu Specijalni statut iz Priloga II.

5) Italijanska vlada obavezuje se da će održavati Slobodnu luku Trsta u opštem skladu sa odredbama članova 1–20 Priloga VIII Ugovora o miru sa Italijom.

6) Italijanska i jugoslovenska Vlada sporazumne su da protiv ličnosti ili imovine bilo kojeg stanovnika područja koje prelazi pod njihovu civilnu upravu u skladu sa ovim Memorandumom o saglasnosti neće preduzimati nikakve zakonske ili administrativne mere gonjenja ili diskriminacije zbog ranije političke aktivnosti u vezi sa rešavanjem problema Slobodne Teritorije Trsta.

7) Italijanska i jugoslovenska Vlada sporazumne su da u roku od 2 meseca od dana parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti započnu pregovore u cilju da što pre zaključe Sporazum o regulisanju malograničnog prometa, uključujući olakšice za kretanje stanovnika pograničnih područja kopnom i morem preko granice u svrhu normalnih trgovačkih i ostalih aktivnosti kao i prevoza i saobraćaja. Ovim sporazumom biće obuhvaćen Trst i područja sa kojim se graniči. Dok se takav sporazum ne zaključi, nadležne vlasti preduzeće, svaka u svojoj nadležnosti, odgovarajuće mere za olakšanje malograničnog prometa.

8) Za vreme od jedne godine od dana parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti lica koja su ranije stanovala (»pertinenti« — »zavičajni«) na područjima koja prelaze pod civilnu upravu Italije odnosno Jugoslavije, moći će nesmetano da se vrate u ta područja. Sva lica koja se na taj način vrate, kao i ona koja su se već vratila, uživaće ista prava kao i ostali stanovnici ovih područja. Ova lica moći će da raspolažu u skladu sa postojećim zakonima svojom svojinom i imovinom, ukoliko u međuvremenu to već nisu učinila. Za vreme od dve godine od dana parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti, lica koja su ranije živela na jednom od ovih područja, a koja ne nameravaju da se u isto vrate, i lica koja sada žive na jednom od područja, a koja se za vreme od jedne godine od dana parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti budu odlučila da to boravište napuste, moći će da prenesu svoju pokretnu imovinu i da transferišu svoja finansijska sredstva. Nikakve uvozne ni izvozne carine kao ni druge dažbine neće biti namenute u vezi sa selidbom ove imovine. Iznosi realizovani prodajom imovine onih lica, koja, bez obzira gde budu stanovala, odluče da prodaju pokretnu i nepokretnu imovinu za vreme od dve godine od dana parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti, biće deponovani na specijalnim računima kod narodnih banaka Italije i Jugoslavije. Na kraju dvogodišnjeg perioda dve Vlade likvidiraće saldo između ova dva računa. Bez

štete po neposrednu primenu odredaba ove tačke, italijanska i jugoslovenska Vlada obavezuju se da će u roku od šest meseci od dana parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti zaključiti detaljan sporazum.

9) Ovaj Memorandum o saglasnosti biće saopšten Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija.

London, 5 oktobra 1954 godine.

V. V. — s. r. (Dr. Vladimir Velebit)
M. B. — s. r. (Manlio Brosio)

G. W. H — s. r. (Geoffrey W. Harrison)
L. E. T. — s. r. (Llewellyn E. Thompson)

Izvor

Međunarodni ugovori Federativne Narodne Republike Jugoslavije, sveska br. 2 za godinu 1955.

Prilog II

SPECIJALNI STATUT

Budući da je zajednička namera italijanske i jugoslovenske Vlade da obezbede prava čoveka i osnovne slobode bez diskriminacije u pogledu rase, pola, jezika i vere u područjima koja prelaze pod njihovu upravu prema odredbama ovog Memoranduma o saglasnosti, postignut je sporazum o sledećem:

1. U upravljanju svojim odnosnim područjima, italijanske i jugoslovenske vlasti postupaće shodno principima Opšte deklaracije o pravima čoveka, usvojene od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 10 decembra 1948. godine, kako bi svi stanovnici dvaju područja mogli bez diskriminacije u potpunosti uživati osnovna prava i slobode navedene u gore pomenutoj Deklaraciji.

2. Pripadnici jugoslovenske etničke grupe na području kojim upravlja Italija i pripadnici italijanske etničke grupe na području kojim upravlja Jugoslavija uživace jednaka prava i postupak kao i ostali stanovnici dvaju područja.

Ova jednakost znači da će oni uživati:

(a) jednakost sa ostalim građanima u pogledu političkih i građanskih prava kao i ostalih prava čoveka i osnovnih sloboda garantovanih tačkom 1;

(b) jednaka prava u sticanju ili obavljanju javnih službi, funkcija, zanimanja i počasti;

(c) jednakost u pogledu stupanja u javne i upravne službe; u tom pogledu italijanska i jugoslovenska uprava rukovodiće se načelom omogućavanja jugoslovenskoj etničkoj grupi odnosno italijanskoj etničkoj grupi pod njihovom upravom da budu pravično zastupljene na upravnim položajima, a naročito u onim oblastima, kao što su školski inspektorati, gde su posebno u pitanju interesi tih stanovnika;

(d) jednakost postupka u obavljanju svojih delatnosti ili profesija u poljoprivredi, trgovini, industriji ili kojoj drugoj oblasti, kao i u organizovanju

i vođenju poslova privrednih udruženja i organizacija u te svrhe. Takva jednakost u postupku odnosiće se i na sve poreze i dažbine. U tom pogledu, lica koja se sada bave nekom delatnošću ili profesijom a nemaju potrebnu diplomu ili svedočanstvo za obavljanje tih aktivnosti, moći će u roku od četiri godine od dana parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti steći potrebnu diplomu ili svedočanstvo. Ta lica neće biti sprečavana u obavljanju svoje delatnosti ili profesije iz razloga što nemaju potrebne dokumente, sem u slučaju ako ih nisu stekli ni u gorepomenutom periodu od četiri godine;

(e) jednakost u postupku pri upotrebi jezika kao što je određeno u niže navedenoj tački 5;

(f) jednakost sa ostalim građanima u opštoj oblasti socijalnog staranja i penzija (davanja za slučaj bolesti, penzije za slučaj starosti, invalidske penzije uključujući penzije za ratne invalide i penzije članovima porodica onih koji su poginuli u ratu).

3. Podsticanje nacionalne i rasne mržnje u oba područja je zabranjeno i svako delo takve vrste kazniće se.

4. Etnički karakter i nesmetani kulturni razvitak jugoslovenske etničke grupe na području pod italijanskom upravom kao i italijanske etničke grupe na području pod jugoslovenskom upravom biće zaštićeni.

(a) Ove etničke grupe imaće pravo na sopstvenu štampu na svom maternjem jeziku;

(b) prosvetne, kulturne, društvene i sportske organizacije obeju grupa moći će slobodno da deluju saobrazno postojećim zakonima. Takve organizacije uživaće isti postupak kao i druge odgovarajuće organizacije u odnosnim područjima, naročito u pogledu korišćenja javnih zgrada, radia i pomoći iz javnih finansijskih sredstava; a italijanske i jugoslovenske vlasti nastojeće da takvim organizacijama obezbede stalno korišćenje pogodnosti koje sada uživaju ili odgovarajućih pogodnosti;

(c) obema grupama pružiće se nastava na maternjem jeziku u dečjim vrtićima, osnovnim, srednjim i stručnim školama. Takve škole održavaće se u svim mestima područja pod italijanskom upravom gde ima dece koja pripadaju jugoslovenskoj etničkoj grupi i u svim mestima područja pod jugoslovenskom upravom gde ima dece koja pripadaju italijanskoj etničkoj grupi. Italijanska i jugoslovenska Vlada sporazumne su da će se postojeće škole, kako su navedene u priloženom spisku, održavati za etničke grupe u područjima koja se nalaze pod njihovom upravom i konsultovaće se u Mešovitom odboru predviđenom poslednjom tačkom ovog Statuta pre nego što bi se neka od tih škola zatvorila.

Te škole uživaće jednakost u postupku sa ostalim školama istog tipa, na području koje se nalazi pod upravom Italije odnosno Jugoslavije, u pogledu obezbeđenja udžbenika, zgrada i ostalih materijalnih sredstava, broja i položaja nastavnika, kao i priznavanja diploma. Italijanske i jugoslovenske vlasti preduzimaće potrebno kako bi se obezbedilo da nastavu u tim školama vrše nastavnici koji imaju isti maternji jezik kao i učenici.

Italijanske i jugoslovenske vlasti doneće bez odlaganja sve one zakonske propise koji bi mogli biti nužni tako da bi stalna organizacija tih škola bila regulisana

ski, a koji su na dan parafiranja ovog Memoranduma o saglasnosti zaposleni kao nastavnici u školstvu područja pod jugoslovenskom upravom i nastavnici kojima je govorni jezik slovenački a koji su pomenutog dana zaposleni kao nastavnici u školstvu područja pod italijanskom upravom, neće biti otpušteni sa svojih položaja iz razloga što ne poseduju potrebne nastavničke diplome. Ova vanredna odredba neće se koristiti kao presedan niti će se tražiti njena primena na druge slučajeve osim na gorepomenute kategorije. Jugoslovenske i italijanske vlasti preduzeće u okviru njihovih postojećih zakona sve razumne mere kako bi se gorepomenutim nastavnicima pružila mogućnost da na način predviđen u gorepomenutoj tač. 2 (d) steknu kvalifikacije za isti status kao redovni članovi nastavničkog osoblja.

Nastavni programi ovih škola ne smeju biti usmereni u pravcu, koji bi bio u suprotnosti sa nacionalnim karakterom učenika.

5. Pripadnici jugoslovenske etničke grupe na području pod italijanskom upravom i pripadnici italijanske etničke grupe na području pod jugoslovenskom upravom moći će slobodno da se služe svojim jezikom u ličnim i službenim odnosima sa upravnim i sudskim vlastima oba područja.

Oni će imati pravo da od vlasti primaju odgovore na istom jeziku; kod usmenih odgovora, bilo neposredno ili putem tumača; u prepisci, vlasti treba da obezbede bar prevod odgovora.

Javne isprave koje se odnose na pripadnike ovih etničkih grupa, uključujući sudske presude, biće propraćene prevodom na odgovarajućem jeziku. Isto će važiti i za službena obaveštenja, javne proglase i publikacije.

U onim izbornim jedinicama Tršćanske opštine i u onim ostalim opštinama na području pod italijanskom upravom u kojima pripadnici jugoslovenske etničke grupe sačinjavaju značajan deo (najmanje jednu četvrtinu) stanovništva, natpisi na javnim ustanovama i imena mesta i ulica biće na jeziku jugoslovenske etničke grupe kao i na jeziku vlasti koja vrši upravu, a u onim opštinama na području pod jugoslovenskom upravom u kojima pripadnici italijanske etničke grupe sačinjavaju značajan deo (najmanje jednu četvrtinu) stanovništva, ti natpisi i imena biće na italijanskom jeziku kao i na jeziku vlasti koja vrši upravu.

6. Privredni razvitak jugoslovenskog etničkog stanovništva na području pod italijanskom upravom i italijanskog etničkog stanovništva na području pod jugoslovenskom upravom obezbediće se bez diskriminacije i uz pravičnu raspodelu raspoloživih finansijskih sredstava.

7. Ne smeju se vršiti nikakve promene granica osnovnih administrativnih jedinica u područjima koja dolaze pod civilnu upravu Italije ili Jugoslavije sa namerom da se ugrozi etnički sastav odnosnih jedinica.

8. Specijalni Mešoviti jugoslovensko-italijanski odbor biće obrazovan u cilju pomaganja i konsultovanja o problemima koji se odnose na zaštitu jugoslovenske etničke grupe na području pod italijanskom upravom i italijanske etničke grupe na području pod jugoslovenskom upravom. Odbor će isto tako razmatrati žalbe i pitanja koja podnesu pojedinci pripadnici odnosnih etničkih grupa u pogledu primene ovog Statuta.

Jugoslovenska i italijanska Vlada omogućit će Odboru da posećuje područja pod njihovom upravom i pružat će mu sve olakšice u vršenju njegovih dužnosti. Ove Vlade obavezuju se da će odmah pristupiti pregovorima o detaljnim propisima za funkcionisanje Odbora.

London, 5 Oktobra 1954 godine.

Dr. Vladimir Velebit, s. r.
Manlio Brosio, s. r.

Izvor

Međunarodni ugovori Federativne Narodne Republike Jugoslavije, sveska br. 2 za godinu 1955.

ITALIJANSKA AMBASADA

4166

London, 5 oktobra 1954 godine

Ekselencijo,

Obzirom na neprimenljivost odredaba Priloga VIII Ugovora o miru sa Italijom koje se odnose na međunarodni režim Slobodne luke Trsta a u smislu tačke 5 Memoranduma o saglasnosti parafiranog na današnji dan, italijanska vlada poziva Vašu vladu da učestvuje sa ostalim zainteresovanim Vladama na sastanku bliskog datuma u svrhu konsultovanja u vezi sa izradom potrebnih aranžmana za primenu članova 1—20 Priloga VIII Ugovora o miru sa Italijom pod današnjim uslovima, kako bi se obezbedilo što je moguće potpunije korišćenje Slobodne luke u skladu sa potrebama međunarodne trgovine.

Dok ne dođe do gore pomenutog konsultovanja, italijanska Vlada izdat će privremene propise za upravljanje Slobodnom lukom.

Izvolite primiti, Ekselencijo, uverenje o mom najvišem poštovanju.

Njegova Ekselencija
Dr. Vladimir Velebit
Jugoslovenski ambasador
London

Manlio Brosio, s. r.

ITALIJANSKA AMBASADA

4162

London, 5 oktobra 1954 godine

Ekselencijo,

Moja Vlada želi da Vas obavesti da će, po preuzimanju uprave nad područjem za koje će biti odgovorna prema odredbama Memoranduma o saglasnosti parafiranog danas u Londonu, obezbediti jednu zgradu u Rojanu ili nekom drugom predgrađu koja će se koristiti kao Dom kulture za slovenačko stanovništvo Trsta i takođe staviti na raspolaganje novčana sredstva za izgradnju

i opremu novog doma kulture u ulici Petronio. Potvrđuje se da Narodni dom u Sv. Ivanu takođe stoji na raspolaganju za upotrebu kao Dom kulture.

Mišljenje je moje vlade, da je jugoslovenska Vlada sa svoje strane spremna, da blagonaklono razmotri zahteve italijanskih kulturnih organizacija u pogledu dodatnih prostorija za njihove kulturne aktivnosti na području koje prelazi pod jugoslovensku upravu.

Izvolite primiti, Ekselencijo, uverenje o mom najvišem poštovanju.

Njegova Ekselencija
Dr. Vladimir Velebit
Jugoslovenski ambasador
London

Manlio Brosio, s. r.

AMBASADA FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

25 Kensington Gore,

London, S. W. 7

5 oktobra 1954 godine

Ekselencijo,

Želim da Vam zahvalim za Vaše pismo od 5 oktobra ove godine koje se odnosi na zgrade koje će biti stavljene na raspolaganje slovenačkim kulturnim organizacijama u Trstu i njegovim predgrađima i da Vas izvestim da je jugoslovenska Vlada spremna da blagonaklono razmotri zahteve italijanskih kulturnih organizacija u pogledu dodatnih prostorija za njihove kulturne aktivnosti na području koje prelazi pod jugoslovensku upravu.

Izvolite primiti, Ekselencijo, uverenje o mom najvišem poštovanju.

Njegova Ekselencija
Gospodin Manlio Brosio
Italijanski ambasador
London

Dr. Vladimir Velebit, s. r.

ITALIJANSKA AMBASADA
4165

London, 5 oktobra 1954 godine

Ekselencijo,

Čast mi je da se pozovem na Memorandum o saglasnosti parafiran danas u Londonu i da upitam da li je Vaša Vlada saglasna s tim da moja Vlada uspostavi u Kopru Ured za vršenje konzularnih funkcija za teritoriju koja će shodno odredbama gore pomenutog Memoranduma preći pod jugoslovensku upravu. U slučaju da je Vaša Vlada saglasna, moja Vlada namerava da imenuje Konzula koji će voditi taj Ured.

U mogućnosti sam da izjavim da je moja Vlada, sa svoje strane, spremna da pristane na pretvaranje jugoslovenskog predstavništva u Trstu u Ured za vršenje konzularnih funkcija za teritoriju koja će, shodno odredbama Memoranduma o saglasnosti, preći pod italijansku upravu.

Izvolite primiti, Ekselencijo, uverenje o mom najvišem poštovanju.

Njegova Ekselencija
Dr. Vladimir Velebit
Jugoslovenski ambasador
London

Manlio Brosio, s. r.

AMBASADA FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

25 Kensington Gore,

London, S. W. 7

5 oktobra 1954 godine

Ekselencijo,

Čast mi je da primim k znanju Vaše pismo pod današnjim datumom i da Vam zahvalim za obavezu Vaše Vlade u pogledu predstavništva jugoslovenske Vlade u Trstu. Moja Vlada namerava da imenuje Generalnog konzula kao svog glavnog predstavnika u Trstu.

Moja Vlada, sa svoje strane, saglasna je da Vaša Vlada otvori u Kopru Ured za obavljanje konzularnih funkcija za teritoriju koja će preći pod jugoslovensku upravu.

Izvolite primiti, Ekselencijo, uverenje o mom najvišem poštovanju.

Njegova Ekselencija
Gospodin Manlio Brosio
Italijanski ambasador
London

Dr. Vladimir Velebit, s. r.

Izvor

Međunarodni ugovori Federativne Narodne Republike Jugoslavije, sveska br. 2 za godinu 1955.

11. *Pravilnik Jugoslavensko-italijanskog mješovitog odbora*
Rim, 16. II 1955.

PRAVILNIK

Jugoslovensko-Italijanskog Mešovitog Odbora predviđenog članom 8 Specijalnog statuta (prilog II Memoranduma o saglasnosti od 5 oktobra 1954 godine)

Član 1

Jugoslovensko-Italijanski Mešoviti Odbor, predviđen članom 8 Specijalnog statuta, je pomoćni i konzultativni organ koji se osniva u cilju olakšanja sporazumevanja dveju Vlada po pitanjima zaštite odnosnih etničkih grupa.

Član 2

Odbor se sastoji od četiri člana, od kojih dvojicu imenuje jugoslovenska Vlada, a dvojicu italijanska Vlada.

Svaka Vlada može imenovati jednog ili dva zamjenika i prema potrebi jednog ili dva eksperta.

Imenovanja i eventualne zamene Vlade saopštavaju jedna drugoj diplomatskim putem.

Prva imenovanja članova Odbora biće saopštena u roku od petnaest dana od stupanja na snagu ovog Pravilnika.

Član 3

Odbor razmatra, u okviru Specijalnog statuta, pitanja koja mu podnose obe Vlade ili jedna od njih, na osnovu člana 4 ovog Pravilnika, kao i žalbe i pitanja koja podnose pripadnici pojedinih etničkih grupa, na osnovu člana 5 ovog Pravilnika, i daje po njima Vladama mišljenja i preporuke.

Član 4

Pitanja koja je Odbor nadležan da razmatra na inicijativu Vlada jesu:

- a) pitanja o kojima se dve Vlade slože da se podnesu na razmatranje Odboru;
- b) pitanja, podrazumevajući i ona koja se odnose na usklađivanje zakonodavstva sa odredbama Specijalnog statuta, koja podnose jugoslovenska ili italijanska Vlada na razmatranje Odboru, i to pošto je protekao rok od dva meseca od dostavljanja obaveštenja drugoj Vladi;
- c) pitanja koja se odnose na zatvaranje škola (član 4 tač. c Specijalnog statuta).

Član 5

Pojedini pripadnici jedne ili druge etničke grupe i njihove ekonomske, prosvetne, kulturne, društvene i sportske organizacije, koji smatraju da su im povređena prava priznata Specijalnim statutom, imaju pravo da podnose Odboru žalbe.

To se pravo ne može, međutim, koristiti ako prethodno nije iscrpljen žalbeni put prema važećim propisima, osim kada je u administrativnom postupku protekao rok od šest meseci od podnošenja pretstavke nadležnoj vlasti, a da nije bila doneta odluka zbog zatezanja.

Pojedinci i organizacije iz prvog stava ovog člana imaju, osim toga, pravo da podnose Odboru pitanja za koja su neposredno zainteresovani, a koja se odnose na izvršavanje Specijalnog statuta. Oni naročito imaju pravo da podnose Odboru pitanja koja se odnose na inkompatibilnost zakonodavstva sa odredbama Specijalnog statuta.

Ne mogu, međutim, biti podnesena Odboru pitanja pre isteka roka od šest meseci od njihovog podnošenja nadležnim vlastima.

Član 6

Odbor će oglasiti neprihvatljivim traženja koja su postavljena protivno drugom ili četvrtom stavu prethodnog člana, kao i ona koja smatra inkompatibilnim sa odredbama Specijalnog statuta, očito neosnovanima ili postavljenim iz obesti. Odbor neće razmatrati žalbu ili pitanje kada iz obaveštenja dveju Vlada proizlazi da je žalba usvojena ili da je na pitanje dat zadovoljavajući odgovor.

Član 7

Odbor će vršiti posete područjima nastanjenim etničkim grupama, kada se utvrdi da su ovakve posete celishodne radi olakšanja odvijanja poverenih mu poslova.

Posete će se vršiti, na predlog jedne ili druge Vlade, ili na preporuku Odbora, nakon saglasnosti postignute između dveju Vlada, uključujući i saglasnost o vremenu, načinu i programu posete.

Svaka će Vlada podređenim višim vlastima područja dati potrebna uputstva za ukazivanje svake pomoći i olakšice članovima Odbora prilikom poseta, bilo da se radi o dodiru članova Odbora sa pripadnicima etničkih grupa, bilo o svakom drugom obliku izvršavanja njihovih zadataka.

Član 8

Odbor donosi mišljenja i preporuke jednoglasno. Kada se ne postigne jednoglasnost, mišljenja se pojedinih članova podrobno unose u zapisnik.

O rezultatima rada Odbora se obaveštavaju odmah dve Vlade, koje će stajati u vezi u pogledu daljnjeg postupanja u radu Odbora.

Član 9

Odbor se sastaje na redovna zasedanja dva puta godišnje, u mesecima aprilu i oktobru, a na vanredno zasedanje svaki put kada se za takav sastanak obe Vlade sporazume. Zasedanje Odbora održaće se naizmenično u glavnim gradovima strana ugovornica. Jedan jugoslovenski član i jedan italijanski član, osim redovnih dužnosti članova Odbora, biće naizmenično pozvani, po odluci odnosnih Vlada, da vrše dužnosti Pretsednika, zadržavajući taj položaj od početka jednog zasedanja do početka sledećeg zasedanja.

Član 10

Službeni jezici Odbora su jedan od jugoslovenskih jezika i italijanski jezik.

Član 11

Radi pomaganja Odbora u njegovom radu, osniva se Kancelarija Mešovitog Odbora, sa po jednim stalnim otkedom u glavnim gradovima strana ugovornica. Svaka Vlada imenuje po jednog sekretara, koji je na čelu oteka u odnosnom glavnom gradu.

Otseci Kancelarije primaju akta koja se odnose na pitanja i žalbe spomenute u članovima 4 i 5 i odmah dostavljaju uzajamno prepise radi neodložnog obaveštavanja Vlada i članova Odbora.

Član 12

Zapisnik o radu Odbora, sastavljen na dva službena jezika, biće potpisan od članova Odbora i sekretara. Pretsednik Odbora dostavlja dvema Vladama svaki zapisnik snabdeven odnosnom dokumentacijom i obaveštenjima.

Član 13

Članovima Odbora, njihovim zamenicama i sekretaru postavljenim od svake Vlade, biće priznate od strane druge Vlade diplomatske privilegije i imuniteti. Ekspertima imenovanim od svake Vlade biće od druge Vlade priznat diplomatski postupak za izvršenje poverenih im radnji.

Član 14

Ovaj pravilnik biće podnesen na odobrenje dvema Vladama i stupiće na snagu kada strane ugovornice izmenom nota obaveste jedna drugu da su ga odobrile. Isti se može otkazati na šest meseci unapred.

SACINJENO u Rimu, u dvostrukom originalu, dana 16 februara 1955 godine, na srpsko-hrvatskom i na italijanskom jeziku, čija su oba teksta podjednako punovažna.

Za Vladu Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Za Vladu Republike Italije

I z v o r

Dodatak »Službenog lista FNRJ«, br. 1, 1956.

SUMMARY

The purpose of this small collection is to acquaint the reader with some basic documents which throw light on the problems in Italo-Yugoslav relations. The focus is therefore on those documents which deal with Yugoslav-Italian border issues in various periods of history. From these documents one can, in an authentic manner, trace the development of Italian imperialistic tendencies towards Yugoslavia up to 1941, as well as the desire by both parties to normalize relations to the greatest degree possible after World War II.

The collection is comprised of these documents: 1. Secret Treaty of London, April 26, 1915; 2. Agreement between the president of the Yugoslav Committee, Dr. Ante Trumbić, and the Italian emissary, Andrea Torre, March 7, 1918; 3. Treaty between the Kingdom of Serbians, Croats, and Slovenes and the Kingdom of Italy in

Rapallo, November 12, 1920, and the Anti-Habsburg Convention, which the two states signed; 4. Pact of Friendship and Cordial Cooperation between the Kingdom of Italy and the Kingdom of Serbians, Croats, and Slovenes, January 27, 1924, and the two states' Agreement on Rijeka; 5. Political Agreement between the Kingdom of Italy and the Kingdom of Yugoslavia, March 25, 1937; 6. Kingdom of Italy's Decree on the Formation of the "Ljubljana Province", May 3, 1941; 7. Treaty on the Formation of Borders between the Kingdom of Italy and the "Independent State of Croatia", May 18, 1941; 8. Decision by the Anti-fascist Council for the National Liberation of Yugoslavia (AVNOJ) on the unification of separated Slovene and Croatian regions in the Adriatic, November 30, 1943; 9. Peace Treaty with Italy, February 10, 1947; 10. Memorandum of Understanding between the governments of Italy, the United Kingdom, the United States, and Yugoslavia on the Free Territory of Trieste, October 5, 1954; 11. Regulation Book of the Yugoslav-Italian Mixed Council, February 16, 1955.